

VARPAS

Visuomenės ir politikos laikraštis.

Kaina: Rusijoje — metams 3 rb., pusei metų 1 rb. 50 k. — Amerikoje — metams 1 dol. 50 ct., pusei metų 80 ct. — Prusose ir kitur — metams 5 mk., pusei metų 2 mk. 50 pf.

VINCAS KUDIRKA || **POVILAS VIŠINSKIS**
XII-31.1858 — XI-16.1899 || VI-16.1875 — IV-10.1906

Imdamies vesti tolyn Judviejų pradėtąjį ir ilgus metus varytąjį darbą, šiandien Jusų atmintį pagerbiame bent šiais keliais iš širdies paeinančiais žodžiais:

Ilsėkities, Draugai, ramiai Lietuvos žemėlėje ir bukite mums savo darbavimos bei ištvėrmės paveikslu!

Senųjų ir naujųjų Draugų burelis.

Nuo Redakcijos ir leidėjų.

„Varpas“ turėjo pasirodyti tuoj po Naujų Metų. Tik dėl įvairių gana svarbių priežasčių užsitęsė taip ilgai. Leiddami įsvietą šį pirmąjį numerį, tikimies, kad toliau galės pasirodyti kas 1—2 mėn. Gi kaip tik visi reikalai galutinai susitvarkys, tai „Varpas“ išeis reguliariškai kas mėnuo.

Šiuomi ir kviečiame visus mūsų draugus ir prietelius palaikyti laisvai skambantį „Varpą“ drauge su jo skelbiamais idealais. Prašome ypač mūsų senesniųjų ir jaunesniųjų draugų šelpti mus savo raštais, patarimais bei pastebėjimais ir prisidėti prie mūsų bendro veikimo žodžiu ir darbu, o kas gali — ir pinigų.

Mūsų idejos priešų gi prašome tik vieno dalyko: buti sąžiningais ir neiškraipyti mūsų minčių savo partijiniams tikslams.

„Varpo“ kaina (su atsiuntimu) Didž. Lietuvoje ir Rusijoje — metams 3 rub., pusei metų 1 r. 50 k., Amerikoje — metams 1 dol. 50 centų, pusei metų 80 ct.; kitose užsienių valstijose ir Prusuose metams 5 mk., pusei metų 2 mk. 50 pf.

Pinigus, laiškus, spaudinius ir tt. „Varpo“ reikalais meldžiame siųsti šiuo adresu: Fr. M. Petriks, Garnisonstr. 2. **Tilsit, Ostpr.** (Deutschland.) Rašant iš Didž. Lietuvos ir neturint ant vietos pažįstamų mūsų draugų, kurie apsiimtų rašinį kam reikia pristatyti, bent svarbesnius laiškus bei rašinius patartume siųsti per savo ištikimus draugus, kurie gyvena užsienyje (t. y. padėti antrašą, kaip augščiau paduota, ir visą laišką įdėjus į kitą konvertą paprašyti draugo, kad jis iš savo vietos prilipintų marķę ir pasiųstų).

Ar iš šian, ar iš ten laiškus bei pinigus nurodytu adresu siunčiant, visuomet reikia viduryje konvento pažymėti, kad tai „Varpui“ (arba siųsti dviejuose konvertuose).

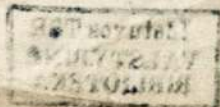
Po septynerių metų.

Septynoliką metų pragyvenęs (1889—1905 m.) „Varpas“ savo vietą buvo apleidęs kitiems laikraščiams, kurių tuomet, Didžiajai Lietuvai spaudą iškovojo, atsirado keletas.

Iš pradžių naujieji Lietuvos laikraščiai, Rusijos valdininkams revoliucijos išsigandus, turėjo pusėtinai laisvės ir galėjo bent iš dalies laisvajai „Varpą“ atstoti. Bet neilgam. Revoliucijai pralaimėjus, ėmė kelti galvą reakcija, kuri juo tolyn, juo ėjo didyn, iki pastaruoju laiku nepasiekė didžiausio savo laipsnio.

Praeina štai 7 metai. Iš to, kas revoliucijos buvo iškovota, vos skeveldros teliko. Ir laisvoji lietuvių mintis turi vėl kraustyti ten, kur sunkiau ji yra pasiekti Rusijos cenzurai, žandarams ir gubernatoriams. Kuomet 1905 m. „Varpas“ 11 ir 12 numeriu, besirengdamas eiti pasilsėtų, pranašavo, kad gali ateiti dar reikalas sugrižti Didžiosios Lietuvos laisvajai spaudai į Tilžę, jįsai neapsiriko.

Didžiosios Lietuvos laikraščiai dabar taip yra valdininkų suvaržyti, jogei daugybės klausimų ne tik politikos bei socialio gyvenimo srityje, bet ir kultūros srityje beveik visiškai negalima gvildinti. O apie šios dienos visos Rusijos, o Lietuvos ypatingai, slogutį — visokių popų, žandarų, policinių ir kitų carato valdininkų nelemtus darbus — laikraštį nei neužsimink. Apie Lietuvos politikinį stovį, apie auto-

nomiją, nekalbant jau apie laisvą federativę respubliką, net apie Lietuvos gyventojų ir jų kalbos skriaudimus, apie Lietuvių teisių susiaurinimus, apie apgyvendinimą Lietuvos burliokais, apie rusinimą beveik kiekviename žingsnyje — taip pat nerašyk.

Net geresniųjų Dumos atstovų kalbų, kur išrodoma valdininkų biauрус darbai ir kitatausių skriaudos, štai praėjusią vasarą jau uždrausta laikraščiuose spauzdinti. Pagal tų išaiškinimų, jei laikraštis nori Dumos atstovo kalbą spauzdinti, tai tegul spauzdina visas kalbas ištaisai. Taigi dabar Didžiosios Lietuvos laikraščiai net savo, kairiųjų atstovų, kalbų negali išspauzdinti, o pertai nustoja svarbos ir jų kalbos iš Dumos tribunos agitacijos tikslais pasakytos.

Vyriausybės pramanyta visa eilė naujų įstatymų ir padaryta daugybė išaiškinimų senųjų valdžios paliepiamų, kuriais dabar stengte-stengiamasi laikraščiai suvaržyti ir net sunaikinti.

Redaktoriai už mažiausią laisvą žodį, už kiekvieną apgynimą ar bent užstojimą skraudžiamųjų, ypač valstiečių ir darbininkų, baudžiami pinigais iki 500 rb., kalėjimais (iki 3 mėnesių). Taip bausti gali vietos maži carukai — gubernatoriai. Teismas gi už laikraščio straipsnį gali net į katorgą redaktorius nubugdinti. Laikraščių numeriai dažnai konfiskojami, patį laikraščiai uždaromi.

Žodžiu, ant laikraščių kriste krinta begalės įvairiausių pabaudų. Valdininkams įstatymų nesilaikant, patį redaktoriai niekados nežino, už ką gali juos nubausti ir koksai straipsnis gali jiems dovanai praieiti. Žodžiu tos — žodžio, spaudos, susirinkimų, streikų, organizacijų — laisvės, kurios tik blikstelėjo 1905 metais revoliucijai iškilus, šiandien jau palaidotos.

Negalima ne tik laikraščiuose laisvai savo minčių skelbti, bet ir šiaip viešai organizacijos bei partijos reikalais tartis bei rupintis. Kaip ir prieš revoliuciją — tikrai demokratinėms partijoms nei apie savo reikalus viešai kalbėtis, nei savo programų svarstyti bei aiškintis nevalia; šių partijų pasekėjai smarkiai baudžiami ir pudomi Rusijos bei Sibiro kalėjimuose.

Tokioms sąlygoms viešpataujant, suprantama, kodėl atrasta reikalas laisvesnėje vietoje „Varpas“ atgaivinti.

Kągi žadame naujame „Varpe“ rašyti?

Taigi pirmučiausia mums rūpės išaiškinti bei kritikuoti dabartinis Lietuvos politikos stovis bei socialis visuomenės surėdymas, o lygiai nurodyti, kokio gi surėdymo mes trokštame.

Budami demokratais liaudininkais, mes norime, kad Lietuvoje įsigalėtų demokratija — liaudies galybė; kitaip sakant, mes norime, kad Lietuvoje augščiausiu šalies įstatymu būtų šalies liaudies valia, kad valdymas, mokyklos, teismai, bažnyčia ir kiti šalies reikalai būtų taip sutvarkyti, idant jie gyventojams tarnautų, bet ne gyventojai jiems. O kadangi prie dabartinio surėdymo, kuomet viešpatauja kapitalistiškoji ukė, visa galybė priguli ne liaudžiai, bet išigalėjusiems visuomenės sluogsniams, kurių rankose produkcijos įrankiai, turtai bei nuosavybė, tai, kad prašalinus tą neteisybę, prie kurios visados bus išnaudojamieji ir išnaudotojai, mes eisime prie tokios visuomenės su-

rėdymo, prie kurio nebėbus dabartinio išsigalėjusių sluogsnių pamato — vieno žmogaus produkcijos įrankių nuosavybės. Mes eisime prie tokio visuomenės surėdymo, kur visi produkcijos įrankiai bus visos liaudies nuosavybė.

Demokratizmas gali pilnai plėtotis tiktai socialistiškame visuomenės surėdyme ir todėl vienu svarbiausiųjų demokratijos siekimų turi būti — stengimos eiti prie socializmo tvarkos. Taigi tokioje pakraipoje, kiek įmanydami, rupinsimies Lietuvos reikalus šviesti.

Kad tą taip sunkų darbą tinkamai atlikus, reikalinga visiems demokratams-liaudininkams spiestis vienon organizacijon — partijon su tam tikra programa. Seniau pagamintoje demokratų programoje daug kas ne visai atatinka šių dienų politikos bei socialio gyvenimo reikalavimams, daug kas yra mainytina, keistina. Bet kad tą visą darbą atlikus, visi tie klausimai reikia gerai ir pilnai aptarti, išgvildinti. „Varpe“ tai galėsime tinkamai atlikti, nekieno nevaržomi ir netrukdomi.

Žodžiu, paties gyvenimo spiriami, imamies šio sunkaus darbo, reikalaujančio daug išvermės ir energijos.

Turėdami omenyje augštus ir prakilnius idealus, statydami savo veikimo pamatan Lietuvos liaudies reikalus, drąsiai imamies to darbo, tikėdamies, kad porevoliucijinės reakcijos praretintos demokratų eilės pasipildys naujais kareiviais, kurie bendromis pajiegomis eis prie viršiau pabriežto tikslo.

Neslėpiam nuo savęs ir kliučių, kurias sutiksime „Varpą“ beileidami.

Prie jų priguli laikraščio platinimo sunkumas, ypač Rusijos policijai bei šnipams pasidauginus. Toliau paojus skaitytojams bei rašytojams.

Bet, nepaisydami to viso, pasirūzome „Varpą“ leisti, pasitikėdami prijautimu ir pagelba iš demokratinės Lietuvos šviesuomenės kaip Didžiosios taip Mažosios Lietuvos, lygiu budu Amerikos ir kitų šalių Lietuvių.

Pirmiau ir dabar.

Ne daug dar laiko tepraėjo — tik 7 metai —, kaip „V-pas“ užmigo, vienok šiandien pabudęs jis randa jau daug-ką nauja, daug ką atsimainius. Pirmutinė tat, man regis, varpininkų užduotis dabar ir turi būti: gerai išžiūrėti, pažinti ir apvertinti visas *dabartinio* gyvenimo sąlygas, kad aišku būtų, *kaip* elgtis, idant greičiau ir pigiau savo užsibrėžtuju keliu nueiti. Nes prieš kelis ar net keliolika metų ingyti praktikos patyrimai šiandien jau daug kame nustoję savo vertės, kaikuriuos seniau išdirbtos taisyklės šiandien ne visur pritaikomos, kitos ir pasenę gal bus. Kad aiškiau visa kas būtų — pažiūrėkime į pačius pirmesniųjų ir dabartinių laikų gyvenimo faktus.

Pirmausia *politikos sritis*. Čia, paviršium žiurint, permainų beveik nėra. Vienok mažumą pagalvojus jų net gana daug atsiranda. Tiesa, juridiskas Lietuvos padėjimas toks-pat, kaip prieš 6 metus, ir pro-

gramos §§ I ir II stovi dar kaip idealas. Bet praktikos gyvenime arba taktikoj tenka susitikti su daugeliu naujų aplinkybių. Nes tada beveik visų buvo tikima į galimas umas ir radikales permainas politikos srityje. Tuo tarpu šiandien vieton „įsteigiamojo“ Rusijos seimo turime tik birželio 3 d. Dumą ir prisieina jau galvoti ir apie tai, kaip geriausia išnaudoti nors ir tokio „seimo“ birž. 3 d. tribuną, idant greičiau prirengti žmones ir prie „įsteigiamojo“ seimo. Todel tai svajones apie umas ir radikales permainas tuotarpu turime padėti į šalį, o rengtis prie nuoseklios ir ilgos kovos. Net jeigu daleisti, kad kokiuo tai stebuklu netrukus susilauktume Rusijoje įsteigiamojo seimo, ir tai — kaip keletos metų praktika parodė — nelabai galima pasitikėti, kad tas seimas gera savo valia mums reikalingą politikos laisvę (autonomiją) suteiktų. Nes seimo šeimyninkais greičiausia būtų kadetai, kurių demokratiškumas, kiek žinoma, labai nublanksta, kuomet save galingais pasijunta.

Bet patsai domos branduolys turi buti atkreipta gal ne tiek į laukutines politikos sritis (kur mes mažai ką tegalime nusverti), kiek į Lietuvos visuomenės gyvenimą ir į jo įvykusias bei vykstančias permainas. Nes turėti vien tik politikos laisvę — negali buti mūsų idealu. Nes galime mes turėti kuoplačiausią autonomiją arba net ir respubliką, vienok tai dar neužtikrinimas, kad toj autonomiškoj Lietuvoj arba net ir Lietuvos respublikoj bus teisingas visuomenės gyvenimo sutvarkymas, kad bus gera darbo žmonėms gyventi. Nes teisingas visuomenės gyvenimo sutvarkymas priguli ne tik nuo įvairių stipresniųjų globėjų iš šalies, bet ir (net ypač) nuo pačios visuomenės grupių stiprumo ir jų intekmės į plačias darbo žmonių minias.

O šioje srityje pastaraisiais 7 metais kaip tik įvyko arba vyksta labai daug svarbių ir žymių permainų. Pavyzdžiui, ligi laisvių metų pabaigai pas mus kiekvienas „susipratęs“ lietuvis buvo drauge demokrato, net socialisto ir revoliucionieriaus sinonimu. Ir tuomet buvo tame didelė teisybės dalis. Vienok šiandien „susipratę“ lietuviai skirstosi jau į keletą rūšių: ekzaltuotų tautininkų, tautiškujų liberalų, pirmieviškiųjų liberalų, tautiškujų realistų (tipas, kuris dar tik formojasi), klerikalų ortodoksų, klerikalų modernistų, demokratų, ortodoksų marksininkų. Tokių tai srovių išpažintojus gana aiškiai dabar pas mus galima pastebėti ir net jų žymesniuosius atstovus pažymėti. Žinoma, šiekios ar tokios išpažintojų srovės turi remtis kokia nors realia jėga, esančia pačioj visuomenėj (išskirti prisieitų negut ekzaltuotuosius — labai neskaitlingus — tautininkus; bet jie ir patis neką sveria). Ir jeigu šiandien aiškiai, negu kitasyk, matyti įvairių srovių išpažintojai, tai ženklas, kad pati lietuvių visuomenė taipgi ingijo arba bent pradeda ingyti aiškesnes, skirtinas rūšis. O gyvenime tuos ženklus mes ir matome. Kuomet pirmiau lietuviais buvo vien tik vargingai gyvenantys valstiečiai (vieno kito bajoro negalima skaityti), tai šiandien mes jau turime geroką burį „laisvų profesijų“ žmonių, turime nemažai įvairių biznierių bei vertelgų ir net pramonininkų, dauginas pasiturinčiųjų amatninku luomas, didinas lietuvių didesniųjų žemvaldžių (bei bajorų) bursų, valstiečių luomas žymiai skyla į keletą dalių — stambiųjų ukininkų,

vidutiniųjų uk. ir mažžemių, bežemių, kaimo ir dvarų darbininkų; vis dauginas ir miesto proletariatas. Aišku: jeigu seniau lietuvis visuomenės veikėjas galėjo užsiganėdinti politikos radikalizmu ir „lietuviškosios“ vertelgybės naudos skelbimu (privat. asmenų vedamos prek. ir pramon. prasmėje), tai šiandien jis turi susidurti su visa eilia naujų ekonominių apsiraiškimų: kooperatyviais ir pusiau kooperatyviais ukio rateliais, vartotojų draugijomis taipgi ir grynai darbininkų draugijomis (nors ir klerikalіškomis); matome net ir akcionierių bendroves bei sindikatus pramonijos bei vertelgystės tikslais įsteigtus.

Esant kitokiai, negu pirmiau, situacijai, turi pastoti kitokia ir pozicija. Ne tai, kad prisieitų mesti šalin pamatiniai principai. Ne. Reikia tik prisitaikinti prie įvykusių bei vykstančių permainų ir, pasinaudojant mokslo bei praktikos patyrimais, toji *pozicija sustiprinti*. O kadangi visas gyvenimas *aishkėja*, tai ir pozicija gali būti stipri tik tuomet, kuomet ji bus *aishki* visuose gyvenimo iškeltuose bei iškeliamuose pamatiniuose klausimuose. Gali gi pozicija aishki būti tik tada, kada ji remsis žinomos visuomenės žmonių grupės realiais reikalais.

Nemanau aš čia šio klausimo tuo tarpu gvildinti bei gilintis į smulkmenas. To net nereikia daryti, jei pripažįstama, kad principams į šalį dėti nėra jokio reikalo. Pabriežiu čia tik pačius svarbiausius klausimus ypač iš tų, del kurių demokratai iš seno laikosi kiek kitokios nuomonės, negu kita mūsų demokratijos dalis, butent — marksininkai ortodoksai.

Pavyzdžiui, jei seniau užteko pasakyti — „mes stovime už darbo žmonių reikalus“, tai šiandien šiai definicijai reikalinga paaishkinimas. Nes „darbo žmonių“ termino supratimas perdaug jau gali būti tęsiamas, kad juo būtų galima užsiganėdinti kieno nors visuomeniškam veidui suprasti. Ir vidutinis pirklys bei amatninkas, ir „šimtamargis“ ukininkas ir p. — visi jie „darbo žmonės“, nes *patįs* paprastus darbus dirba. Vienok jie dirba tik tiek, kiek reikalinga tvarkai palaikyti — daugiau ne kaipo darbininkai, o kaipo užveizdos. Visą, patį sunkųjį bei svarbųjį darbą atlieka jų *samdomi* pagelbininkai, gizeliai, bernai, tarnai ir tt. Šios rūšies žmonėms visai nesvarbu, ar jų „pristovas“ yra samdomas lygiai kaip ir jie, ar patsai šeimyninkas draug su jais dirbdamas jiems ant sprando sėdi. Jiems svarbu tik, kad kaip turtingam pirkliui, fabrikantui bei dvarininkui žinomą savo uždarblio dalį palieka, — taip pat ir čia dirbdami smulkesniems darbdaviams. Kaip turtingas pramoninkas bei dvarininkas, samdydamas šimtus darbininkų, gali susikrauti milijonus, taip mažiau turtingas vertelga, amatninkas, „didžlaukis“ ukininkas, samdydamas keletą darbininkų, gali susikrauti dešimtis tukstančių arba bent tukstančius. Skirtumas tik skaitliuje, o ne vertėje. Ir norint tvirtą kurios norint žmonių grupės paspirtį turėti, čia jau ir reikia aishkiai pasisakyti, už kurių gi „darbo žmonių“ reikalus stovime: — ar už kartais net labai ir sunkiai dirbančių vidutiniųjų pirklių, su samdomais pagelbininkais dirbančių amatninkų bei kitų vertelgų ir didžlaukių ukininkų, ar už jų pagelbininkų, gizelių, tarnų, bernų? — Klausimas ne tuščias ir atsakymas į jį aishkus: *už*

antrųjų! Nes jeigu stoti už pirmuosius, tai tuomi pačiu nustojame teisės ydintis demokratais.

Taip pastačius klausimą, mūsų pozicijos viena pusė jau gero-kai paaiškėja. Bet dar tik viena. Yra dar ir kita pusė, — gal net svarbesnė, nes ji kaip tik turi pažymėti ir paaiškinti, delko mes ne-same ir nesivadiname kitos mūsų demokratijos srovės vardu. — Čia turiu omenyje mūsų poziciją prie žeminininkų luomo apskritai. Nes marksininkai-ortodoksai taipgi nestovi už vidutiniuosius vertelgas bei didžlaukius ukininkus, bet už jų sandomųjų žmonių reikalus. Vienok jie ir į pačius smulkiuosius ir vidutinius ukininkus apskritai žiuri tik kaip į „pereinamąją klasą“ ir tiki į jų neišvengiamą prapultį kapi-talizmo bangose. Varpininkai iš seno su šia pažiūra nesutiko, negali sutikti ir šiandien. Tik ir ši pozicija reikalinga aiškesnė padaryti ir ji sustiprinti realiame gyvenime. Paaiškėjo ji iš dalies drauge su pir-mojo darbo žmonių termino paaiškėjimu. Nes išmesdami iš savo ypa-tingos „globos“ ne tik stambiuosius vertelgas bei žemvaldžius, bet ir tuos žmones, kurie turtus krauja iš sandomųjų darbininkų darbo, tuo pačiu jau pabriežiame, kad smulkiųjų bei vidutiniųjų ukininkų (ligi jie neišnaudoja sandomųjų darbininkų) reikalai mums rūpės, ne-žiurint, kad tokie žmonės nėra proletarais. Nesutikdami gi su mark-sininkais-ortodokais del šios rūšies žmonių roles tolimesniame visuo-menės gyvenime, mes drauge pabriežiame, kad šių žmonių reikalai mums turi ne tik „rūpėti“, bet reikalinga stengtis ir jų gyvenimo sąlygos pagerinti. Tik šią savo pažiūrą bei poziciją gindami, jeigu seniau kaip kada aiškindavomies „ypatingomis“ Lietuvos gyvenimo sąly-gomis, tai šiandien jau galime ir turime pasakyti: *kadangi Lietuvos gyvenimo sąlygos* (apskritai imant) *nėra ypatingos, delto tai ir nėra jokių prirodymų, kad smulkiųjų bei vidutiniųjų ukininkų luomas būtų tik „pereinamoji“ klasa.* O šitai mes šiandien jau galime prirodyti faktais bei stastistikomis (ir kitą kartą bus galima tai padaryti). Net jeigu at-sitiktų taip, kad su laiku ištikrųjų technika smulkųjį žemės ukį pa-darytų nenaudingą — ir tai šiandien nėra jokie ne tik pamato, bet nei reikalo skaityti šiam ukui priešmirtines maldas. Jei bus lemta jam žūtį, tai žus jis ir be mūsų poterių, tuo tarpu žinoma, kad ir sveikam žmogui nuolatinis kalbėjimas apie mirtį, be bloga, nieko kita nepa-daro. Ypač mes turime skaityti nenaudingą daiktu skelbti kam nors pražuti tuomet, kuomet tas „kas-nors“ dorai ir *teisingai* gyvendamas visuomenei tik naudą daro, — ir tuomet, kuomet kalbamojo „pavo-jaus“ jokių intikinančių ženklų nematyti.

Apie mūsų poziciją prie kitų visuomenės grupių nėra kas kalbėti: ji ganėtinai aiški visuomet buvo, o vienas ar kitas „netaktiškumas“, „klaida“ arba kartais „sentimentalizmo“ apsiereiškimas negali jos suteršti. Gyvenimo bei patyrimo pamokinti tik galėsime giliau į visa pažiūrėti, ir ateityje tvirtesnę poziciją užimti, nuosekliau ir stipriau ją apginti.

Ramulis.

Lietuvos autonomija.

Dabartiniuose politiško nuslopimo laikuose klausimas apie Lietuvos autonomiją, arba plačiau imant apie politišką Lietuvos padėjimą tarp kitų tautų ir valstijų, nepriguli prie skaičiaus taip vadinamųjų šios dienos klausimų. Nieks nemano, kad tuojau, arba ir artimoje ateityje galėtų įvykti mūsų tėvynėje autonomija šokiame ar kitokiame pavidale. *) Vienok, kadangi autonomijos klausimas yra pamatinis, kurio neišrišus nėra užtikrintas Lietuvos plėtojimo, neužtikrintos politiškosios laisvės Lietuvos gyventojams, tai pats to klausimo svarbumas reikalauja, idant kiekvienas mąstantis lietuvis turėtų apie jį aiškiai išdirbtas pažiuras, kurias ir galėtų sunaudoti reikalui atėjus.

Per tai ir mažne visos mūsų partijos su didesniu ar mažesniu aiškumu išguldė tą klausimą savo programose. Skiriasi iš jų gal tik mūsų dešinėjei partija — krikščionių demokratų, teisingiau, klerikalų partija — viena, delto, kad mūsų kunigams ar bent jų vadams labiau rupi ne šalies ateitis, bet šendieninis jų pačių gražus su valdžia sugyvenimas, o antra, kunigija gerai numano, kad be politiškos šalyje laisvės daug lengviau gali laikytis jų įtekmė ir autoritetas.

Lietuvos Demokratų partijos programoje dviejuose pirmutiniuose punktuose randame taip išreikštą valstijinę partijos pasauliožiūrą: „I Partijos idealas. Laisva niekam nepriklausanti demokratiška Lietuvos respublika su teisingu turtų paskirstymu, suvieninta su kaimyniškomis demokratiškomis valstijomis federacijos ryšiais. II Lietuvos autonomija. Artimesnis gi partijos tikslas — plati demokratiška etnografiškos Lietuvos autonomija su seimu Vilniuje, išrinktu visuotiniu, slaptu, betarpišku ir lygiu balsavimu, be skirtumo tautos, tikėjimo ir lyties.“

Lietuvos Social-Demokratų Partijos programoje yra irgi panašus punktai.

Didysis Vilniaus Seimas 1905 m. pirmuoju savo punktu priėmė rezoliuciją apie Lietuvos autonomiją; turinys rezoliucijos panašus LDP. programos reikalavimui.

Renkant atstovus į Valstybės Dumą, rinkikai tarp kit-ko įsakydavo išrinktiems rupintis ir apie išgavimą Lietuvai autonomijos.

Taigi matome, kad tuo svarbiu klausimu interesuojasi visa veiclesnėji Lietuvos visuomenė. Bet dėja, tas užsiinteresavimas labai negilus. Taip negilus, kad daugelui dargi inteligentų-lietuvių net pati prasmė žodžio „autonomija“ yra ne pilnai aiški, ir toli ne visi vienaip supranta ir aiškina kad ir augščiau nurodytus LDP. programos žodžius: „laisva niekam nepriklausanti demokratiška respublika“, arba „plati demokratiška etnografiškos Lietuvos autonomija“.

Nuodugniai išgildinimui klausimo, kas tai yra autonomija

*) Dabar, kuomet diena iš dienos laukiama visos Europos valstijų tarp savęs karas, gal jau šitą sakinį reiktų kiek pertaisyti. Didėje audroje gali stoti priešaky klausimui ir visai netikėti.

siauroje ir plačioje to žodžio prasmėje, ar reikalinga Lietuvai autonomija ir kokia, sustatymui mūsų autonomijos projekto, jo pamatavimui, pagalios apsvaistymui to, koku budu tas projektas įvykdyti, — reikėtų parašyti ne vieną kitą straipsnį, bet visą knygą. Aš pasistengsiu nors keliuose straipsniuose, išreikšti savo pažiūras į nurodytus klausimus, idant patraukti mūsų visuomenę prie veiklesnio tų svarbių klausimų nagrinėjimo nevaržomo cenzuromis „Varpo“ lapuose.

Čion neišrodinėsiu teisingumo pradžioje išreikštos minties apie svarbumą užtikrintos politiškos laisvės šaliai ir gyventojams. „Varpas“ skiriamas demokratiškai inteligentijai, kuriai tas svarbumas aiškus ir be darodimų. Stačiai pradėsiu nuo išguldymo savo pažiūrų į „laisvą nepriklausančią Lietuvą“ ir potam į autonomiją. Del smagumo tame savo svarstyme pasinaudosiu augščiau indėtomis LDP. programos formulomis.

Išviršaus pasakau, kad aš išvien su tos Partijos programa išpažįstu demokratiškai respublikonišką valstijų sutvarkymą, ir plačiai išpažįstu reikalingumą kovoti už Lietuvos autonomiją, turint omenyje tolimąją laisvos Lietuvos idealą.

Arčiau gi prisiziūrint tos programos formuloms turiu išreikšti kai-kuriuos mano pastebėjimus ir paaiškinimus. Pirmiausia LDP. formuloje apie laisvą neprigulmingą Lietuvą matosi net prieštaravimas: „*Niekam nepriklausanti Lietuvos respublika suvienyta su kaimyniškėmis valstijomis federacijos ryšiais*“. Visokie ryšiai ir, žinoma, federacijos ryšiai uždeda ant surištųjų pareigas, kurios turi būti pildomos, kurios yra priverstinės sujungtosioms federacijon valstijoms.

Jau vien iš šito atžvilgio būtų daug geriau ir aiškiau, jeigu žodžiai „niekam nepriklausanti“ būtų visai išmesti, ir formulos pradžioje būtų tiktai: „Laisva demokratiška Lietuvos respublika“. Ar tai yra tiktai redakcijinis pataisymas, ar jis paliečia ir patį formulos turinį, pamatysime vėliau, o tuo tarpu pereikime prie antro mano pastebėjimo-pataisymo.

Pirmoji formula užvardyta Partijos idealu ir vienok ji permato Lietuvos federaciją tiktai su kaimyniškėmis valstijomis. Žodžiu tariant, toji idėjinė federacija ateityje susidėtų iš Lietuvos ir jos kaimynių-valstijų: Baltgudijos (ar Rusijos), Lenkijos, Vokietijos, Latvijos . .

Kodel permatoma tik tokia siaura federacija? Kodel taja formula Lietuvai lyg užkirstas kelias būti nariu tokios federacijos, prie kurios priklausytų tautos ar valstijos visos Europos, viso pasaulio?

Juk kalba eina apie idealus. Idealai turi būti visuomet platūs, o galutinis idealas turi apimti vis tai, kas pagal dabartinį žmonijos numanymą yra geidžiamiausio, tobuliausio, siekiamiausio.

Federacija, susidedanti tik iš kaimyniškų tautų, matomai, supranta šalyj savęs dar kitas federacijas, ar kitas valstijas, kurios sulgy LDP. idealo galės būti net priešingos šitai federacijai, tarp jų galimi bus varžymai ir karai su kraujo praliejimu, pagalios ir su belaisve!

Aišku, jogei toks idealas nėra tobulas. Valstijų surėdymo idealas turi būti ne grupinės valstijų federacijos, bet viena federacija, prie kurios priguli visos žemės valstijos — viena viso pasaulio federacija.

Ir žmonija eina, žmonija savo išsiplėtojime turi priėti prie tokios viso pasaulio federacijos, kuomet visi nesusipratimai tarp atskirų tos federacijos narių, kuomet klausimai, kurie paliečia visas ar bent kelias žemės valstijas, bus išrišami ne ginklais, ne karais, bet nutarimais viso pasaulio parlamento, teismo, konferencijos — nesvarbu kaip vadinsis toji įstaiga.

Atsisakyti nuo šitokio idealo, mano nuomone, būtų atsisakyti nuo pripažinimo pirmynėigos, nuo tikėjimo į kultūrą ir jos naudą.

Dabar karai, užlaikymas kariuomenių, visoki ginklai, šarvuočiai, tvirtovės suėda didžiausią dalį turtų, kuriuos išdirba žmonija.

Atimdamas išteklius nuo įvairiausių kultūrinių reikalų, kariškas pasaulio stovis kasmet išleidžia milžiniškas sumas tarnauti karo Molochui, geresniame atvėjyje — dumais. Juo labiau platinsis plačiose žmonijos miniose apšvieta, juo labiau platus demokratijos slogsniai supras visą karų ir kariuomenių blėdingumą, juo aiškiau jie matys, kas ir dėl kokių savo tikslų kursto ir palaiko tą kariškąjį pasaulio stovį, — tuo labiau visi norės tą stovį panaikinti, tuo labiau supras reikalingumą tokios viso pasaulio federacijos, prie kurios negalimi bus ginkluoti susirėmimai ir nereikalingi karai bei kariuomenės.

Idėja apie vieną pasaulio valstijų federaciją negalima laikyti svajone. Nekalbėsiu apie didžiųjų monarchų (Alexandro Macedonijos, Napoleono) užmanymus viską užkariavus įsteigti vieną viso pasaulio monarchiją. Tai buvo jų tuščios garbės norai. Nekalbėsiu nei apie dabar esančias federacijas, kaip Suvienytos Valstijos šiaur. Amerikoje, arba Šveicarijos kantonai — jos apima tik kaimyniškas valstijas. Bet nurodysiu, kad jau ir dabartiname laike, net prie kariško stovio pasaulyje, yra eilė įstaigų, kurios apima visas žemės viešpatijas, bent kulturines. Yra taip vadinama pasaulio pačtų ir telegrafų sąjunga (Union postale Universelle): užmokėjęs už markę 10 kap. gali leisti iš Vilniaus laišką, kuris eis per Vokietiją, Franciją, Ispaniją į Portugaliją; jei reik, eis į Ameriką, į Australiją. O dar geriau tai, kad jei užmiršęs arba ir tyčia neužlipinsi markės, tai laiškas vistiek eis kad ir į pasviečio galą jieškoti adresato, idant jis užsimokėjęs dvigubą kainą galėtų pasiskaityt laišką. Tokia sutartis tarp visų viešpatijų! Panašiai yra ir su geležinkeliais. Peterburge gali nusipirkti bilietą, su kuriuo galima važinėti kuone po visas Vakarines Europos viešpatijas — paskui kiekviena šalis ir jos geležinkeliai savo užmokesnį atiskaitys ir atsiims iš to, kas buvo užmokėta už bilietą. Yra tarptautinė sutartis apie Raudonąjį Kryžių, apie konsulų teises, kuone visose augštesnės prekybos šalyse įstatymai apie vekselius labai panašūs vieni kitiems, ir lygiai dabar eina pertraktacijos apie įvedimą visose viešpatijose visai vienodų vekselinių įstatymų. Dabar visos tokios institucijos arba teisės įvedamos atskiros valstijoms susitarus, ir įvykdoma vis tai labai išlėta ir sunkiai . . . delto kad nėra nuolat veikiančios konferencijos, ar kokios tarybos ar parlamento, kuris apgintų visą pasaulį ir kurio naudingus nutarimus pildytų visos valstijos.

Siaip ar taip, bet iš to, kas čia pasakyta, matome, kad jau ir dabar pats gyvenimas yra privedęs žmoniją prie tokių įstaigų, kurios

apima visą pasaulį, ir kurios yra pirmtakunais vis didesnio skaitliaus vis artimesnių ryšių tarpu visų pasaulio valstijų. Tos ištaigos yra pirmieji ženklai busimosios visų valstijų federacijos.

Rodos to, kas čion pasakyta, turėtų pilnai užtekti, idant kalbėdami apie idealus kalbėtume ne apie Lietuvos federaciją tiktai su kaimyniškomis viešpatijomis, bet apie tokią federaciją — kaipo galutinę tikslą — kurion ineitų Lietuva drauge su visomis pasaulio viešpatijomis.

Tuo tarpu plačiau nekalbėsime, kaip turėtų išrodyti toji busimoji pasaulio federacija, ir pertraukę kalbą apie idealus, paaškinsime, kas tai yra autonomija sulig dabarties mokslo ir praktikos supratimo.

Autonomija yra senovės graikų žodis, susidedas iš dviejų žodžių: autos — pats, ir nomos — įstatymas. Išguldant mūsų kalbą reikėtų pasakyti — savo paties įstatymai, sava įstatymdavystė, t. y. turėjimas ir leidimas savų įstatymų. Tokioje gramatikinėje prasmėje autonomija turi visos neprigulmingos, pilnai savystovės valstijos, nes jos pačios sau leidžia įstatymus ir pačios sulig jų valdosi.

Bet šiais laikais žodis autonomija tokioje prasmėje jau nebevartojamas. Dabar jau tas žodis vartojamas tiktai kalbant apie kai-kurias valstijas arba šalis, šiaip ar taip priklausančias kitoms valstijoms, apie valstijas, kurios yra kitų valstijų dalimis arba nariais. Jei tokios nepilnai savystovės valstijos ar valstijų dalys turi teisę pačios sau leisti įstatymus, kuriais ir valdosi, tai apie tokias valstijas ir sakoma, kad jos turi autonomiją.

Autonomija reik atskirti nuo savivaldybės. Šalis, kuri turi tiktai savivaldą, jokių įstatymų pati sau leisti negali, ji tiktai valdosi savaime — savo renkamais organais, o ne kitų skiriamais valdininkais. Taigi šalis, turinti autonomiją, turi įstatymdavystės teisę ir gali turėti savo administraciją, o šalis, turinti tik savivaldą, turi teisę vien administracijos ir tai tankiausia tiktai vietinio visuomeninio ukiio srityje.

Kaip jau minėta, autonomija dabartinėje to žodžio prasmėje nėra pilna savistovystė, suverenitetas. Virš šalies, kuri turi autonomiją, yra dar valdžia vyresnės šalies, kurios anoji yra tiktai dalimi ir kuriai šiaip ar taip priklauso. Juo daugesnė srityse autonominė šalis turi teisę leisti savo įstatymus, juo mažiau sričių yra išimta iš jos kompetencijos kompetencijon anos vyresnės valstijos — juo autonomija bus platesnė, ir priešingai; pavyzdin, vienos autonominės šalys turi teisę leisti sau ir kriminalinius ir civilinius įstatymus, kitos tiktai civilinius, vienos turi savo atskirą kariuomenę, kitos ne, ir tt.

Kuomi aiškiausiai skiriasi autonominė šalis nuo pilnai neprigulmingos — tai tuomi, kad autonominė šalis neturi savos diplomatijos ir jos valdžia neturi tiesos pati viena susinėsti su svetimų valstijų valdžiomis, o atlieka tai tik per vyresnės šalies diplomatiją.

Paprastai, prigulinti autonominei šaliai įstatymdavystė tai nėra kokia jai dovanota ar deleguota tiesa, bet prigul jai savaime, ir tos tiesos be pačios autonominės šalies sutikimo niekas negali nuo jos teisotu keliu atimti. Sakysim, nuo kokio Šveicarijos kantonu, arba Šiaurinės Amerikos štatų teisės leisti įstatymus niekas negali atimti be to kantonu arba štatų gyventojų sutikimu. Tų įstatymdavystės

teisių jiems niekas nėra dovanojęs, jie turi jas nuo laiko ingijimo savo neprigulmybės, ir pasiliko jas sau istodami į Šveicarijos kantonų, Amerikos štatų sąjungas. Panašiai ir su atskiromis Vokietijos valstijoms. Lietuva pradžioje savo su Lenkija susijungimo irgi turėjo panašią autonominę teisę, kuri jai prigulėjo savaime, o nebuvo kokia dovana.

Vienok sulig paties praktiško gyvenimo ir toji įstatimdavystės teisė, kuri yra kokiai šaliai dovanota, deleguota, maža kuom skiriasi nuo anos nedovanotos, ir dabar yra taip vadinamų autonominių provincijų, autonominių kolonijų, kaip štai Kanada, Australija, kurios turi gana plačias autonomijas — daug platesnes, negu buvo autonomija Suomijos, dar kuomet Rusijos „parlamentas“ ir nebuvo ant jos kesinėjis. Suprantamas dalykas, kad gyventojams galų gale svarbu yra ne istorija, ne tai, koku budu šalyje atsirado autonomija, bet tai, kiek toji autonomija plati, kiek ji yra nepaliečiama ir saugojama vyresnės valstijos. Sakysim, eilė Austrijos provincijų turi tokią plačią savivaldybę, kuri faktiškai yra daug platesnė, negu Suomijos autonomija.

Įvyksta autonomijos arba susiaurinant pilną neprigulmybę, kuomet dvi arba kelios neprigulmingos šalys sudaro vieną sujungtą viešpatiją (pav. Šveicarija), arba kuomet kokia valstija, užkariavus kitą valstiją, palieka jai autonomijos teises (Transvaal), arba kuomet valstija, matydama kokios savo atskiros dalies ar provincijos politikinį, kulturinį ir ekonominį vienodumą, kuris skiriasi nuo kitų tos valstijos dalių, pati suteikia tokiai šaliai įstatimdavystės, autonomijos teises (Kanada, Australija). Iš to galima suprasti, kad autonomijas paprastai turi, arba stengiasi jas ingyti tokios šalys, kurios pagal savo etnografinės, ekonominės, istorinės, kultūrinės ir geografinės vienybės bei artimumo, daro vieną arba bent vienodą kuną, kurs skiriasi nuo kitų gretimais stovinčių šalių ir tautų. Karščiausiai geidžia autonomijos tokios šalys ir tautos, kurios seniau pačios buvo savystovės, ypač jeigu viešpatijos, kurios jas užkariavo, spaudžia jų gyventojus ir neduoda politiškos laisvės. Taip, apie autonomija mąsto lenkai, lietuviai, eilė Rusijos tautų.

Autonomijų įvykdinimo tikslas yra tas, idant kiekvienos šalies valdymos butų pritaikytas prie tos šalies gyventojų norų ir pažiūrų.

Kas priešinasi autonomijų įvedimui, tie paprastai nurodo, buk davimas viešpatijos dalims autonominių teisių susilpnina centralinę valdžią ir visą viešpatiją. Atsakymas trumpas: anot tokių politikų išeina, kad jeigu atskiri žmonės, arba žmonių grupės neturės teisių ir bus silpni, tai užtat visi kruvoje . . . bus galingi. Iš istorijos žinome, kad Ispanija, viską centralizuodama ir visiems užmesdama savąją tvarką ir tikėjimą, susilpnėjo iki menkutės valstijos, o Anglija, pripažindama laisvę ir teises savo atskiroms dalims ir tautoms, išaugo į galingiausią valstiją, kurios dalis ir manyti nemano apie kokius atsispyrimus, separatizmą . . .

Užbaigdamas tą trumpą išguldymą apie valstybinę autonomiją, turiu nurodyti, kad žodis autonomija vartojamas dar ir privatinėje tiesoje, kuomet sakoma: universitetų autonomija, bažnyčios autonomija,

luomų autonomija, — bet šitos autonomijos gvildenamojo klausimo neliečia ir apie jas nekalbėsiu.

Iš to, kas čion buvo pasakyta apie neprigulmingas valstijas ir autonomijas, galima išvesti tokia įvairių šalių grafiacija sulig jų dalyvavimo savo likimo aprupinime: 1) šalis neprigulmingos, t. y. valstijos, turinčios savo suverenitetą. 2) šalis, šiaip ar taip priklausančios kitoms, bet turinčios savą įstatimdavystę — autonomiją. 3) šalis, priklausančios kitoms, autonomijos neturinčios, bet turinčios vietinę savi-valdybę. Pagalios 4) šalis, priklausančios kitoms, neturinčios nei autonomijos, nei vietinės savivaldybės. Kaip žinome, prie šių pastarųjų priguli ir mūsų Lietuva.

Toliau bus kitą kartą.

Povilas Višinskis.

Povilo Višinskio atminimas brangus mums ne vien dėl to, kad jis 1906 m. laikinai palaidoto „Varpo“ paskutiniu metu buvo faktišku redaktorium, ne vien dėl to, kad visą laiką nuo 1895 m. (t. y. vos dvidešimtus metus savo amžiaus užkliudęs) uoliai tame „Varpe“ bendradarbiavo ir visuomet karštai visu mūsų tautos atgijimu rūpinosi, bet dar daugiau dėl to, kad su jo asmeniu rišasi toks svarbus faktas, kaip Lietuvos Demokratų Partijos programos iškėlimas, kurs įvyko 1902 m.

Iki tam laikui viso mūsų atgijimo pamatas buvo mūsų kalba. Kadangi anuomet lietuviškai kalbėjo beveik tik vieni Lietuvos sodiečiai, Lietuvos darbo žmonės, tai aišku, jog lietuvių patrijotams, norint savo tautą atgaivint — ir nebuvo su savo idejomis kitur-kur kreiptis, kaip tik iš karto į plačias darbo žmonių minias. Todėliai ir visas mūsų judėjimas iš karto negalėjo būti kitoks, kaip demokratiškas. Bet savo politiškos valios, savo politikos credo mūsų veikėjai iki 1902 m. aiškiai nebuvo formulavę.

Teisybė, kai-kurs mūsų politiškos minties skaldymas buvo jau 1894 metais atsitikęs, kuomet klerikalai atsiskyrė nuo „Varpo“ ir „Ukininko“. Tečiau tas-pats „Varpas“ ir „Ukininkas“ savo programos tuomet dar aiškiai pabriežęs nebuvo.

Vien 1902 m. Lietuvos Demokratų Partijos programą P. Višinskis drauge su kitais savo darbo draugais sudaro ir stengiasi joje kuo aiškiausiai iškelti savo šalies darbo žmonių reikalavimus. Svarbiausieji tos programos punktai: 1) Laisva ir nepriklausanti kitoms tautoms ir valstybėms. Lietuva; 2) Gyventojų vyriausybė (valdžia) visuose Lietuvos reikaluose.

Kad tokios programos iškėlimas buvo didelės svarbos atsitikimas mūsų tautos gyvenime, kalbėti ir prirodinėti, rodosi, jau šiandien reikalo nėra.

Višinskis tą svarbumą geriausiai suprato. Budamas gi ne vien ištikinimui ir šaltu galvojimu demokratas, bet ir visa savo jautria širdimi, intempė jis tuomet visas savo jėgas svarbiausį demokratizmo

pamata: — *valdžia žmonių rankose* — populiarizuoti ir, kiek galima, plačiau, kaip savo tautos atgijimo obalsi, darbo žmonių miniose paskleisti. Tam tikslui pašvenčia jis ypač paskutinius savo gyvenimo metus. Tuomet (1905 m.) greta kitų nesuskaitomų darbų ir priedermių imasi uolai rašyti tokio turinio knygutes, kaip 1) Visuotinas, lygus, betarpiškas ir slaptas balsavimas; 2) Žmogaus tiesos; 3) Kas tai yra konstitucija; 4) Vaina arba karė; 5) Žmonių atstovai.

Idant supratus, kokios svarbos tie raštai buvo, keikia neužmiršti kaip lengvai ir aiškiai mokėdavo Višinskis rašyti, kaip nuoseklai ir pamatuotai aiškinti, bet to dar reikia žinoti, kad jo pedagogo dovana buvo ir gi nemenka.

Be to pasistengė jis toms savo knygutėms duoti Rusijos cenzūros leidžiamą pavidalą ir sudarė „Šviesos“ bendrovę, kuri tas knygutes apsiimė leisti. Knygutės buvo, tiesa, mažutės. Bet ne laikas buvo tuomet šaltai ir ramiai tomų tomus rašyti, kuomet visoje Rusijoje revoliucija liepsnojo ir kas valandą grėšė patraukti ir mūsų darbo žmonių minias, kurių rankose juk gulėjo ir visais mūsų šalies likimas.

Kokia tomis Višinskio knygutėmis buvo sėkla sėjama ir kaip umu laiku ta sėkla išbujojo, netruko visai šalei parodyti didelis Vilniaus seimas ir to seimo reikalavimai, kurie savo rimtumu visos manančios ir už savo žmogaus teises kovojančios Rusijos akis į save atkreipė.

Kad Višinskis, nors jau smarkiai paliegęs, prie to seimo suorganizavimo dėjosi, tame seime dalyvavo ir daug prisidėjo prie pakreipimo į tą, o ne į kitą vagą tų reikalavimų — ir minėti nėra ko. Juk jis iki paskutiniam atsiduksėjimui savo asmens reikalais ir likimu nesisidodamas, rupinosi savo tėvynės reikalais.

Jei šiandien ačiu to didžiojo seimo reikalavimams mūsų šalis nors truputi lengviau kvėpuoja, jei mūsų vaikučiai mokyklose jau girdi savo tėvų kalbos, jei mūsų darbo žmonės šiandien turi jau teisę į šokią ar tokią draugijėlę susinėtus apie savo reikalus pasitarti, jei pagaliaus mūsų tėvynėje tukstančiais knygučių ir daugybe laikraščių mūsų prigimta kalba spauzdinasi, tai vis ačiu tiems obalsiams ir toms kovoms, prie kurių iškėlimo Povilas Višinskis visomis savo jiegomis dėjosi ir prie kurių iki paskutiniam kvapai nesiliovė šaukęs savo tautiečių.

Pagerbkime todėl šiandien jo mums taip brangų atminimą, pradėdami gilinti tą vagą, kurią jis varydamas bei už skaudžiamųjų brolių labą bedirbdamas ir savo gyvastį padėjo.

M-tis.

Iš Lietuvos partijų gyvenimo.

I. Pirmoji Lietuvos Demokratų Partijos Konferencija vasarą 1912 m.

Artarimui buvo statomi šie klausimai: 1) programos reikalai, 2) organizacijos pamatai, 3) taktikos klausimas ir 4) laikraščio leidimas.

Pirmuoju klausimu, programos reikalais, konferencijos buvo išklaustytas šitoks pranešimas.

Prie Lietuvos Demokratų Partijos programos.

Paskutinioji LDP-jos programa buvo sustatyta 1906 m. kovo 4 dieną. Tuo laiku revoliucija Rusijoj nebuvo dar pilnai nuslopinata, nebuvo aišku, kaip ir kas virs Rusijoj. Lietuvoje vis dar buvo kalbama apie Lietuvos autonomiją ir todėl šioj programoj labiausia buvo paliesti politikos klausimai, o ypač tas Lietuvos politikos surėdymas, kursai tuo laiku buvo geidžiamas Lietuvai. Vienu žodžiu, to momento politikos obalsiai turėjo didžiausią intekmę ir į pačios programos sustatymą.

Šiandien ši programa jau yra iš dalies pasenėjusi, joje reikia daug kas pataisyti, daug kas papildyti. Pavyzdžini, toj programoj neaiškiai kalbama apie dabartinę ir busimos Lietuvos socialę tvarką, apie visuomenės sutvarkymą, nuo kurio pridera ir jos politikos ištaigos. Tuomet buvo užsiganėdinta pasakymu, jog Lietuvos demokratų partija „rupijis pasiekti tokį Lietuvos sutvarkymą, kur būtų plačių minių žmonių vyriausybė, lygybė ir liuosybė su teisingu turtų paskirstymu“. Tokiais bendrais pasakymais, neparemtais jokiais motyvais, veik nieko nepasakoma ir jais negalima užlopyti ta didį spraga, kuri pasiliko programoj, butent: kaip gi demokratų žiurima į dabarties socialį visuomenės surėdymą ir kokio surėdymo jų trokštama.

Nemanau, kad šis visuotinas susirinkimas galėtų umu laiku išrišti ar nustatyti visai naują programą. Čia reikia dar daug klausimų gvidinti, daug kas iš senosios programos par kritika perkošti, daug kas sujungti su mokslo pritrėimais — tai darbas platus, kurį ir turėtų atlikti mūsų laikraštis, kurį norima vėl pradėti leisti.

Vienok, kad pabrėžus patį L. D. P. jos charakterį, kad apibudinus jos pamačius, tikslą ir taktiką, aš pasiuličiau jau dabar priimti keletą rezoliucijų, kurių prisilaikydama L. D. P.-ja galėtų apsisaugoti nuo iškrypimų ir paklaidų, kurios jau neretai yra prikišamos.

Mūsų pamatai.

Mes esame ir norime būti Lietuvos demokratais, mes norime, kad Lietuvoje įsigalėtų demokratija. Žodis demokratija reiškia liaudies galybę. Prie dabarties visuomenės struktūros, kurioj viešpatauja kapitalistiškas ukis, visa galybė pridera ne liaudžiai, bet įsigalėjusiems visuomenės sluogsniams, kurių rankose produkcijos įrankiai, turtai, nuosavybė. Šie galingieji, sulyginant mažuma, yra paglemžę galę nuo daugumos, nuo darbo žmonių, kurie dažniausia dirba, kad tik išsimaitinus, atiduodami savo darbo vaisius tiems, kurių rankose produkcijos įrankiai, kapitalas. Šių galingųjų intekmė matoma visur, kaip politikoj, taip įstatymų surėdyme ir visose visuomenės ištaigose. Viešpatijos vyriausybė palaiko šį galingųjų išvyravimą, apsaugoja jį net su savo kariuomene. Prie tokio visuomenės socialio surėdymo nėra ir negali būti demokratijos išvyravimo, negali apsirėikšti liaudies galybė, nes prie šio surėdymo visados pasilieka išnaudojami ir išnaudotojai. *Demokratijos galybė ir jos viršenybė gali išvyrvauti tiktai kitoms socialistškos apystovoms atsiradus, prie kurių nebebus dabartinio surėdymo galybės pamato — vieno žmogaus produkcijos įrankių nuosavybės, bet produkcijos įrankiai bus visos liaudies nuosavybė. Demokratija gali pilnai išvyrvauti tiktai socialistškame visuomenės sutvarkyme ir todėl vienu pirmųjų demokratijos siekimu privalo pasilikti stengimos prie tokios tvarkos.*

Tokiu budu norėdami būti Lietuvos demokratais, mes neguojame dabarties visuomenės tvarką, mes žengiamo prie socialistiško Lietuvos surėdymo, prie kurio visi jos gyventojai, visa liaudis turės galę naudotis savo turtais bei visais produkcijos įrankiais. Syki šiaip pastatę savo siekimus, mes, Lietuvos demokratai, turime išsiaiškinti, kaip gi pasiekti ši nauja tvarka, kokiomis įjėgomis naudotis, kad ši tvarka pasiekus? Yra žmonių, kurie tan klausiman šiaip atsako, jog tą tvarką gali įvezdinti tiktai darbininkai. Mūsų atsakymas kiek platelesnis, mes atsakome, jog apskritai tą tvarką pagimdys patsai gyvenimas. Prisiveizdėkime šiam gyvenimui. Visuomenėj mes regime daug įvairių sluogsnų, kurie skiriasi sulig turto, intekmės, pagaliaus kilmės ar tautos. Vieni iš tų sluogsnų gyventojų labiau, kiti mažiau išnaudojami, bet visi jie stengiasi labiau išvyrvauti, daugiau įsigalėti, paveržti dalį galybės nuo kitų, kurie jos yra pertekę. Pavyzdžiui, kėncia mažieji bei vidutinieji valstiečiai, įvairios rūšies tarnai ar tarnautojai, ir tt. Kančios visų šių grupių

galutinai pridera nuo to paties visuomenės surėdymo, nuo kurio kenčia ir samdininkai ar darbininkai. Tokiu būdu nuglemžtųjų eilėse prie šios tvarkos pasilieka ne vien tik darbininkai ar samdininkai, bet ir visa eilė socialinių sluoksnių, kurie šiandien prie šios tvarkos norėtų gyventi, norėtų ingyti daugiau galybės, kad labiau sutvirtėjus. Mes demokratai negalime atmesti šių sluoksnių kancijų, mes privalome prilaikyti tokių jų stengiamasis prie didelesnės galybės, bet tik su viena išlyga, jeigu šis išsigalėjimas nėra sujungtas su pavergimu kitų dar silpnesnių sluoksnių.

Tokiu būdu mes demokratai palaikome šiuos sluoksnius tiek, kiek jie veržiasi prie naujos tvarkos, norėdami pasiliuosuoti nuo varžančių juos šių dienų tvarkos įstatymų. Šiame darbe visas nuopelnas dabar veikiančios opozicijos Rusijoje, tačiau mes neapsistojame prie šios tvarkos, bet geidžiame jos pakeitimo. Šiame atžvilgyje mūsų taktika ir pasilieka revoliucijinė, o ne vien tik reformų taktika, kurios prisitaiko įvairios rūšies liberalai, tautininkai ir tt.

Konferencija, plačiai apsvarsčiusi šį pranešimą ir pritardama jo pamatinėms mintims, išneša tokią del pirmojo klausimo rezoluciją: „L.D.P. Konferencija, pripažindama, jog dabartinė L.D.P. programa — tai programa minimum, jog joje ne ganėtina formuluoti socialiai klausimai, jog programa, ypač šitoje srityje, reikalinga peržiūrėti bei papildyti, jog reikalinga išdirbti programa maximum, jog ta socialio Lietuvos visuomenės surėdymo programa maximum turi remtis liandies socializmo pamatais, nutaria: 1) dabartinę L.D.P. programą peržiūrėti bei papildyti, 2) išdirbti programos maximum projektą, 3) tą darbą atlikti pavesta tam tikrai komisijai.“

Antruoju ir trečiuoju klausimu priimtos tinkamos rezolucijos organizacijos bei taktikos dalykuose. Pagalios, ketvirtuoju klausimu, nutarta leisti savas laikraštis.

II. Antroji Lietuvos Demokratų Partijos Konferencija rudeni 1912 m.

Svarstymui buvo pavesti šie klausimai: 1) Bendras dabartinio Lietuvos stovio apibūdinimas, 2) Apie Lietuvos atstovų veikimą Dumoje, ir 3) visoki sumanymai. 1) Dabartinį Lietuvos stovį pranešėjas apibūdino politikos, ekonomijos gyvenimo ir kultūros žvilgsniais.

Politikos žvilgsniu — Lietuvoj, kaip ir visoj Rusijoje, siaučia reakcija. Lietuva tuo atžvilgiu dar blogesniame padėjime — be bendros reakcijos slėgimo, Lietuva atjaučia dar ypatingą rusinimo leteną. Rusinama per mokyklas, per valstijos ir visuomenės įstaigas, rusinama kemsant Lietuvon rusus-poselencus, kuriems su Valstiečių Banko pagelba išparduodama Lietuvos dvarų žemė. Buvo bandyta surusinti Lietuva neleidžiant lietuviams spaudos. Nepasisekė. Buvo varoma kolonizacija (dar XIX amžiaus gale) — tiesa, be tam tikro plėno. Nepasisekė. Dabar išnaujo pradėta pagal tam tikro plėno kolonizacija. Norima plačia juosta — 100 verstų pločio — padalinti Lietuvą į dvi dali. Padalijus Lietuvą plačia rusų kolonistų juosta į dvi dali, lengviau busią lietuvius surusinti. Nežiūrint reakcijos ir smarkaus Lietuvos rusinimo, politiškoji mūsų šalies samonė žymiai yra pakilus ir nuolat kyla. Ipač eina gilyn politiškas susipratimas demokratiškojo mūsų visuomenės sparno tarpe. Taigi prieš rusinimą mūsų tarpe auga reakcija — stiprėja mūsų politiškos samonės subrendimas, stiprėja mūsų galė atsispirti.

Bet šale to auga Lietuvoje kita srovė — klerikališkoji, su kuria reikalinga kovoti, o kaip įrankis tai kovai turi būti — demaskavimas jos (klerik. srovės) neva demokratiškumo ir neva tautiškumo.

Ekonomijos gyvenimo žvilgsniu — Lietuvoj pastebiamas smarkus gyvenimo pulso plakimas. Lietuva ekonomiškai stiprėja, vystosi. Kyla ukio kultura (ukio rateliai, draugijos, specialiai ukio reikalais raštai); neatsilieka ir pramonija — dygsta pramonės įstaigos (fabrikos, fabrikėlės — „Vilijos“ fabrikėlė, popieros fabrika Tėlsijų pav., cemento fabrika, „Birutė“, malunai —); gana smarkiai ima klestėti prekyba (Vilija, Žagrė, ištisa eilė prekybos įstaigų). Draug su tuo (viršutiniu) ekonomijos gyvenimo kilimu, pastebiamas: iš vienos pusės didžiųjų ukų (dvarininkų dvarų) puolimas, skaldymasis į mažesnius ukius, iš antros gi tvirtėjimas pasiturincio, artinančiosi prie dvarininkų ukininkų luomo. — Suvalkų gub. daugiausia, paskui

Kauno, o paskui Vilniaus gub. atsiranda vis daugiau ir daugiau „storakaklių“ ukinių — to konservativės sodžiaus buržuazijos pamato. Drauge su viršminėtu procesu eina Kauno ir Vilniaus gub. dar kitas procesas — dalinimasis vienasėdijomis. Suvalku gub. tas procesas pasibaigė jau 20–30 metų atgal, ten sodžių bemažko nerasi. Kauno ir Vilniaus gub. iki 1905 metų stropiai valdžios trukdomas ir net draudžiamas — jis smarkiai eina dabar, kuomet vyriausybė, naikindama Rusijoj bendroves — skiepija visur viensėdijas, taigi ir Lietuvoj. Bemažko pusė Kauno gub. jau yra išėjusi į viensėdijas arba rengiasi eiti. Paskui jų seka ir Vilniaus gub. Toks į kolonijasėjimas iš vienos pusės prisideda prie ukio kultūros pakėlimo, iš kitos vėl pusės, išmesdamas nuo žemės bobelių, dešimtinukų arba šiaip mažazemių eiles, didina pas mus proletarizacijos procesą, išstumdamas proletarus į miestus (Rusijon) labiausia Amerikon, nes Lietuvos pramonija nebeišgali dar priglausti Lietuvos darbinukų vis didesnius ir didesnius skaičius. Draug su didžiojo ukinukų ukio stiprėjimu ir proletarizacija, kuri yra vaisiumi ne vien į kolonijasėjimo, bet ir daugelio dar kitų priežasčių, pas mus Lietuvoje leidžia gilią šaknis ir vadinamas vidurinys ukinukų sluogsčius, kurs dažniausia apsieina be samdinukų arba jei ir turi samdinukus, tai vieną antrą, kurie darban ir stalan eina drauge su pačiu seimyninku; bet ir tie pat samdininkai mažu pamažu užstojami mašinų. Čia labai svarbi ir žymia rolė lošia ukio kooperacija, telkdamą ukinukus vienybėn ir keldama juose bendro veikimo ir savo reikalais rupinimos reikalingumą. Taigi kooperacija pas mus augs ir plėtojasi kaip tik tuo-pat laiku, kada labiausiai pradėjo eiti proletarizacijos procesas. Vartotojų kooperacija kasdien vis labiau ir labiau išigali. Be abėjos su laiku išsiplėtos pas mus ir gaminių kooperacija, kuriodvi nemažai prisidės prie visuomenės ukio plėtojimos ir ekonominio šalies gerovės pakėlimo.

Kultūros žvilgsniu — Lietuva dideliais žingsniais žengia pirmyn. Auga plėtojasi laikraštija, dailė, muzika, vienas po kitai dygsta švietimo, visuomenės ir kultūros įstaigos. Tiesa, kairysis visuomenės sparnas net ir kultūros darbe labai atsargiai ir daugiausiai slapta tegali veikti, bet šioj rityj, kaip ir politikinio minij sąmoninimo srityj pastebiamas labai didelis žingsnis pirmyn. Labiausia, žinoma, veikia mūsų visuomenės dešinysis sparnas, kuriam vyriausybė laikinai netrukdo, naudodamas juo išdalyes, kaip pagelbinukų, užslopiniamui veikimo ir intekmės grynai demokratiškųjų visuomenės idėjų ir jų vykintojų išblaškymui. Klerikaliniai — viltinikiškai — dešiniojo mūsų visuomenės sparno veikimas nukreiptas labiausia pastiprinimui kunigijoj ir katalikijos pamatų, nors ir dengtasi tautybės (lietuviybės) skraiste. Rusijos reakcinė vyriausybė nustelbusi su klerikiškai-nacionalistiškos visuomenės dalies pagelba pažangiosios visuomenės dalies veikimą, be abėjos, imsis pačių klerikalų, nes dabartinei Rusijos valdžiai rupi pavergti Lietuvą ne vien politikiniai ir ekonominiai, bet ir kultūriniai — dabartiniai Rusijai rupi surusinti Lietuvą galutinai. Taigi kad ir aklas dešiniojo mūsų sparnoėjimas draug su vyriausybe ar bent pataikavimas, nusilenkimas vyriausybei, — blėdingas Lietuvos kulturai, blėdingas tautinei politikai, blėdingas ir Lietuvos demokratijai.

2) *Del Lietuvos atstovų veikimo Dumoje*, Konferencija išsireiškė šitaip: Mes, Lietuvos demokratai, remdamos darbininkais ir valstiečiais ligi vidurinųjų ukinukų, tvirtai stovėdami ant plataus demokratizmo principo, nesutikdami su dabartiniu kapitalistišku surėdymu, o statydami savo idealu socialistiškąj surėdymą, kovosime prieš kėsinimasi Rusijos vyriausybės ar kieno nors kito pavergti Lietuvą ekonomiskai, tautiskai ir kultūriškai. Politikos apskritai, ir Lietuvos politikos žvilgsniu ypačiai, mūsų atstovai drauge su nuosekliąja Rusijos opozicija — pradėdant artimiausia mums savo programa ir taktika Darbo Kuopa, turi kovoti už bendrus politikos laisvių ir žmogaus teisių principus; podraug, kovodami už bendrą visai Rusijai politikos laisvę, mūsų atstovai turi turėti omeny j ir mūsų šalies politikos galutiną tikslą — „laisvą federacijos ryšiais su kitomis tautomis sujungtą Lietuvą“. Artimiausias kelias federacijos per autonomiją (savivaldybę) ir autonomiją su atskiru seimu vietiniams reikalams risti.

Ekonominiai-socialinis klausimas Lietuvoje tinkamai gali bti išristas tik Lietuvos seimo. Rusijos gi Dumoj, kiek tai galima, mūsų atstovai, susidėdami su nuosekliais Rusijos visų tautų demokratais, turi ginti mūsų darbo žmonių reikalus. Kultūros reikalais — mūsų atstovai gins mūsų šalies ir tautos kultūrinį plėtojimos nuo visokių pasikėsinimų iš kieno jie nebutų pusės; rišant ir aptariant lietuvių kul-

turos klausimus, lietuvių santykiuose su kitomis Lietuvoje gyvenančiomis tautomis, — stovės vien ant demokratinio pamato.

Dumoje mūsų atstovai turi varyti ne tik pasyvį — savo šalies reikalų ginimo darbą, bet ir aktyvį. Į visus valdžios įnešamus ir bent iš dalies paliečiančius Lietuvą sumanymus mūsų atstovai pirmuočiausia turi atsiliepti principiniai ir principiniai balsuoti, o toliau kiek galima ir kur galima visa eilia pataisų stengtis pagerinti tą sumanymą, atsižvelgiant į mūsų demokratijos (skriaudžiamųjų sluog-snių) reikalavimus. Svarbiausias mūsų atstovų darbas — kalbomis, sumanymais ar tiems sumanymams pataisomis kelti plačiose Lietuvos miniose politikinį ir socialį susipratimą.

3) *Del Lietuvos atstovų prigulėjimo prie Dumos frakcijų*, Konferencija yra tos nuomones, kad: „mūsų atstovai privalo prisidėti Dumoj autonomijos Lietuvos reikaluose teisėmis prie Darbo Kuopos. Darbo Kuopa artima mums savo programa — politikos, visuomenės — socialių klausimų ir kultūros srityj plačiausia duoda laisvę risti savo klausimus patiems; tuo budu pripažįstama autonomija, pripažįstama teisė ir ekonomijos ir kultūros klausimus risti į savo reikalus atsižūrint. Darbo Kuopa artima mums ir savo taktika, į plačias valstiečių ir darbininkų minias agitacijos tikslu atsiliepiama ne vien negatyviu darbu, pabriežiant principinę savo poziciją, bet ir pozityviu darbu, labiau prieinamu politikiniai neišsilavinusio valstiečio ar darbininko sąmonei: eilia pataisų, pradedit principiniu prie bent kurio šalintinkai savotiško centralizmo — jau vien tuo-pačiu yra mums ir mūsų šalies reikalams svetimi.“

Kadetizmas — buržujinis iš vienos pusės, linkęs prie dardėjimo dešinén ir begalinio opurtunizmo, S-dekizmas iš kitos, užsirasęs marksizmo dogmose — kaip šalintinkai savotiško centralizmo — jau vien tuo-pačiu yra mums ir mūsų šalies reikalams svetimi.“

4) Svarstyta dar neskelbtini klausimai, paliečiantis vidujinį partijos gyvenimą ir tt.

5) Patvirtinta rinkimų išlaidų apyskaita.

Rinkimams praėjus.

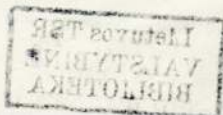
Praėjo rinkimai į IV valstybės Dumą. Kaip jau visiems žinoma, pasekmės tokios: išrinkti du klerikalų kandidatai — kun. Laukaitis ir M. Yčas, vienas lenkuojantis dvarininkų šalininkas ir dvarininkų balsais antrą kartą jau patekęs Dumon — Cijunėlis (iš Viln. gub.) ir du demokratijos atstovai, prisidėję Dumoje prie darbo kuopos — M. Januškevičius ir Pr. Keinis.

Nors rinkimai ir senai praėjo, bet ir šiandien dar kalbama bei rašoma apie juos. Opozicijai daug kas, žinoma, prisieina nutylėti, lygiai kaip ir pirmiau prieš ir per pat rinkimus kad buvo nutylima del smarkios Rusijos reakcijos cenzuros. Liūosai galėjo kalbėti, ir žinoma kalbėjo, vien mus klerikalai bei klerikalai-tautininkai. (Čia turiu omeny: — šaltininkus bei vienybininkus ir viltininkus.) Kiek šioms buvo maloniai leidžiama vyriausybės liūosai veikti ir rašyti kas tinkama, tiek demokratija, kuri bemaž viena ant savo pečių turėjo pakelti visą rinkimų našta, ant kiekvieno žingsnio buvo varžoma. Jei pažangios „L. Z.“ bei „L. U.“ negalėjo pilnai ir tinkamai nušviesti rinkimų kompanijos, tai ką bekalbėjus apie demokratijos laisvą žodį.

Nors jau ir senai po rinkimų, bandysiu vienok bent bendrais ruožais be cenzuros nušviesti mūsų praėjusius rinkimus.

Pirmuočiausia rinkimų organizacija. Demokratai pradėjo ruoštis prie rinkimų dar 1910 metais, kuomet buvo išskirtas tam tikras demokratų bei jiems prijaučiančiųjų žmonių rinkimų komitetas visai Lietuvai, kuris iš savo pusės turėjo organizuoti kiekvienai gubernijai atskirus gubernijinius rinkimų komitetus, tame visai Lietuvai komitete koncentruojančius ir sudarinančius su juo savo veikimą. Beto tas visai Lietuvai komitetas buvo ingaliotas vesti tarybas su kitomis opozicijos sro-

200703

vėmis Lietuvoje, bei su žydais, ir apskritai ruošti tinkamą dirvą demokratijai laimėti busimais rinkimais. Tas visai Lietuvai bendras demokratijos komitetas pirmučiausia norėjo susitarti su Lietuvos soc. demokratais, kad išvien varius visą priruošimo bei pačių rinkimų akciją. Demokratų komitetas matė paojų, gresiantį visai Lietuvos demokratijai iš valdžios ir klerikalizmo pusės, ir todėl kvietė visą aiškią Lietuvos opoziciją šiems rinkimams sudaryti bloką, remiantis bendrais šio momento reikalavimų obalsiais politikos bei visuomenės reikalų srityse.

Kelis kartus buvo tartasi su soc.-demokratais, bet be jokių vaisių, nes soc.-demokratai, tvirtindami, jog jiems, girdi, visai nerupį pravesti Dumon savo atstovų, o rupį tik pasinaudoti rinkimais, kaip agitacijos įrankiu platesnių liaudies minių susažoninimui ir soc.-demokratijos principų paskleidimui, sakėsi, tartis su demokratais nenorį ir negalį. Po kelių nevykusių pasikalbėjimų pertaktacijos buvo nutrauktos, nes sunku buvo susitarti su žmonėmis, kurie, neatsižvelgdami į gyvenimo bei momento reikalavimus, į visa atsakydavo vien marksizmo formulomis.

Po to prisėjo demokratams vieniems imties viso darbo ir vien savo įjėgomis pasiremiant stoti kovon su klerikaliskai-viltininkiškąja srove, turint užpakalyje „drangus priešus“ — soc. demokratus.

Besiorganizuojantieji po 1905 metų išblaškymo demokratai tą pirmą kvotimą išlaikė tinkamai. Tarp kujo-valdžios ir priekalo-klerikalų bei viltininkų veikdami, jie sugebėjo atremti juodąją armiją ir organizuoti prieš ją stiprią demokratijos įjėgą. Suvalkų gub. klerikalai visose rinkimų stadijose turėjo prieš save trečdalį gyventojų balsų, nežiurint į baisiausią iš jų pusės agitaciją prieš demokratus, o Kauno gub. per tris sietus persijotuose gubernijos rinkimuose demokratija turėjo iš 25—14 savo balsų, ir klerikalas Yčas pateko Dumon tik kontrabanda.

1912 metų pradžioje organizuota atskiri demokratų bei jiems prijaučiančių gubernijiniai rinkimų komitetai Suvalkų ir Vilniaus gubernijoms, o lygiai pradėta organizuoti ir Kauno gubernijos rinkimų komitetas. Čia, nežiurint susirinkusiųjų nutarimo sudaryti pačiam Kaune demokratų komitetą, susidarė vienok ne vienų bei jiems prijaučiančių demokratų komitetas, bet bendras, kurin inėjo ir klerikalai-viltininkai. Demokratai šio komiteto nuo pat pradžios nepripažino ir visuotinajame demokratų susirinkime, kurs buvo vasarą 1912 m., antrą kart nutarė sudaryti Kauno gubernijai savo atskirą rinkimų komitetą, kurin ineitų vien demokratai bei jiems prijaučiantieji.

Ir toks demokratinis gubernijinis komitetas Kauno gub. susidarė, kurs ir vedė visą rinkimų akciją, neatsižvelgdamas į tą „bendrąjį visaspalvį Kauno komitetą“.

Tokiu budu Kauno, Vilniaus ir Suvalkų gubernijoms susidarė tam tikri demokratų gubernijiniai rinkimų komitetai, kurie kiekvienas savo gubernijos rybose veikė savarankiai, bet kurių bendras veikimas koncentravosi anksčiau minėtajame visai Lietuvai komitete.

Tokia tai buvo demokratų rinkimų kompanijos organizacija.

Dabar apsisistosime ant demokratų obalsių, kuriais jie stojo šion rinkimų kompanijon.

Demokratai pirmučiausia, žinoma, turėjo pastatyti sau klausimą ar prie dabartinių Rusijos rinkimų įstatymų ir visagalės reakcijos siautimo verta dalyvauti rinkimuose ar ne?

Į tą klausimą, demokratų susirinkimo buvo atsakyta: taip, ir šit kokių motyvų dėlei. Čia aš privedu susirinkimo priimtąją rezoliuciją:

„Nors rinkimų įstatymai taip sutvarkyti, kad Dumon gali patekti beveik vieni dvarininkai ar turtuoliai, uolūs dabartinės valdžios šalininkai ir smarkūs pavergtųjų tautų engėjai; nors prie tokių rinkimų įstatymų ir dabar tegalima suaukti tik panašios 3-jai ponų ir valdžios šalininkų Dumos; nors tokiu budu ir iš ketvirtos ponų ir turtuolių Dumos pavergtosios tautos, taigi ir Lietuva, ypač Lietuvos liaudis — darbo žmonės (valstiečiai bei darbininkai), nieko naudingo nesulauks, bet kadangi: 1) patis rinkimai duoda pavergtoms tautoms, o ypač tų tautų liaudžiai, progos išreikšti savo nuomonę ir pažinras į valdžios, o lygiai ir visų viešpataujančių luomų darbus, 2) Duma yra dabar vienintelė vieta, kur liuosai gali skambėti tiesos ir teisybės žodis“, 3) Tik Dumoj per savo atstovus pavergtųjų

*) Dabar, IV Dumoj, ir tai suvaržyta.

tautų liaudis gali viešai išrodyti valdžios ir viešpataujančių luomų darbus, o po- draug viešai pastatyti teisingus darbo žmonių ir pavergtųjų tautų reikalavimus, — mes skaitome reikalingu: 1) dalyvauti rinkimuose ir paversti Dumon tvirtus Lie- tuvos liaudies, o tuo ir Lietuvos reikalų apgynėjus tam, kad mūsų atstovai drauge su visa Rusijos opozicija keltų aikšten viešpataujančių luomų ir valdžios, kurių politika visur yra vienoda: skriausti ir išnaudoti darbo žmones, visas neteisybes ir nedorybes, daromas darbo žmonėms apskritai, o pavergtųjų tautų — ypačiai, 2) kad mūsų atstovai išrodytų viešai tikrus Lietuvos liaudies reikalavimus, 3) ir kad, pagalios, prie progos pasinaudojus rinkimais, kaip įrankiu pakelti liaudies tarpe ekonomijų, politikinių ir tautinių savo reikalų supratimą.“

Taip motivuodami reikala dalyvauti rinkimuose, demokratai podraug aiškiai matė, jog Duma nei Lietuvos liaudžiai nei Lietuvai apskritai nieko naudingo ne- padarys, kad beveik joks realis darbas dabartinėje Dumoje nėra galimas, kad geresnės ateities tegalima sulaukti tik nugriovus dabartinę Rusijos sauvalės tvarką ir įvedus republikonį paties liaudies valdymos, o kadangi dabartinę tvarką nugriauti gali vien revoliucijos keliu sukilusi organizuota liaudis, tai demokratai, siūsdami Dumon at- stovus, pastebi, jog jie eina ten ne del realio darbo, bet tam, kad iš Dumos (ribu- nos padarius politikinio, visuomeninio bei socialio plačiųjų liaudies minių sąmoninimo agitacijos tribuna.

Čia dar reikia pridurti, jog kultūros bei ekonomijos Lietuvos reikalų tinkamo išrišimo demokratai niekuomet nelaukė ir nelaukia iš Rusijos Dumos, kokia ji ne- būtų, nes vietos kultūros bei ekonomijos reikalus tinkamai išrišti gali vien autono- miškosios Lietuvos Seimas, visuotiniu tiesiu, lygiu ir slaptu balsavimu išrinktas.

Taip žiūrėdami į Dumą ir jos veikimą ir stodami rinkimų kovon, demokratai statė šinos politikos, kultūros bei ekonomijos *artimiausius* reikalavimus:

1) Visuotino, lygaus, tiesaus ir slaptu balsavimu, be skirtumo lyties, tikybos ir tautos, renkant į Dumą ir vietines savivaldybes.

2) sąžinės, spaudos ir žodžio laisvės; sąjungų, susirinkimų ir streikų laisvės; asmens nepaliečiamybės; mirties bausmės bei visokių išimtinų jų įstatymų panaikinimo.

3) Visų tautų luomų bei tikybų lygybės prieš įstatymus bei visokių luominių, tikiybinių ir tautinių apribojimų panaikinimo.

4) Atskirų tautų kuoplačiausios savivaldybės savo krašto politikos, kultūros ir ekonomijos reikalams rišti, taip-gi kuoplačiausios Lietuvos autonomijos su seimu Vilniuje, renkamam visuotiniu, tiesiu, lygiu ir slaptu balsavimu, kurio tai seimo kom- petencijai būtų pavesti visi vietos politikos, kultūros bei ekonomijos reikalai.

5) Atimti iš valdžios, vienuolynų, bažnyčių bei didžiųjų žemvaldžių žemes ir pavesti jomis naudotis bežemiams bei mažžemiams.

6) Sodžiaus darbininkų reikalų tam tikrais įstatymais teisingo apsaugojimo: 7) 8 val. darbo dienos fabriku darbininkams.

Šitokiais bendrais artimiausiais reikalavimais remdamiesi, demokratai stojo į rinkimus IV-jon Dumon. Čia reikia pabrėžti vienas dar dalykas. Statydami plas- tesnius artimiausius reikalavimus ir žiūrėdami į dabartinę Dumą, kaip į agitacijos tribuna, demokratai neužmiršo ir šios dienos opių klausimų, kuriuose turi aiškiai skambėti jų atstovų balsai, ginantieji Lietuvos gyventojų, ypač gi Lietuvos skriaud- žiamųjų ir išnaudojamųjų valstiečių bei darbininkų luomų kasdienius reikalus. Pabrėždami savo principinę pažiūrą į valdžios bei ponų Dumos daugumos teikia- musius įstatymų sumanymus, nurodydami, jog politikiniai, ekonomiai bei tautiniai plačiųjų darbo žmonių ir pavergtųjų tautų reikalai bus tinkamai aprūpinti tik tuomet, kuomet visą šalies valdymos paims į savo rankas darbo žmonės ir kuomet bus panaikintas dabartinės išnaudotojų ir išnaudojamųjų socialės tvarkos pamatas — produkcijos įrankių nuosavybė —, demokratai atstovai privalo kovoti už kiekvieną, kad ir mažiausį darbo žmonių bei pavergtųjų tautų padėjimą gerinanti įstatymą arba tam įstatymui pataisą.

Demokratai mano, kad tokių pataisų įnešimu bei gynimu, ypač kuomet yra paliečiama painus ekonomiai santykiai, mūsų atstovai aiškiau išrodys liaudžiai vieš- pataujančiųjų bei turtuolių tikrus norus ir troškimus, dažnai dengiamus gražiais žodžiais.

Vardan tokių obalsių eidami rinkimų kovon, demokratai laikėsi šitokios tak- tikos: 1) vienyti visus radikalinius Lietuvos demokratų kovai su reakciniais elementais (vyriausybe, dvarininkais ir klerikalais), 2) tartis pirmon eilėn su social-

demokratais bei kitų tautų demokratiniais elementais, kurių politikinis credo atsako viršminėtam demokratų politikiniam credo. 3) Dumoj mūsų atstovai turi priderėti opozicijai iki kadetų. 4) Agitacija žodžiu per susirinkimus bei spandoje.

Tie obalsiai bei taktika nebuvo paskelbti jokiam Lietuvos laikraščių delei cenzūros aštrumo. Ir tai davė progos socialdemokratams kaip prieš, taip pačiais rinkimais ir po rinkimų skelbti kokią tai demokratų neaiškumą bei „liberališkumą“. Lygiai kaip skaitytojai pamatys iš aprašymo rinkimų pavieniose Lietuvos gubernijose, soc. demokratai, atsisakę veikti išvien su demokratais ir paskelbę jiems kovą, (žiūr. „Partijos Žinių“ Nr. 1) leido visokių neteisingų paskalų apie demokratų svyravimus bei linkimus prie klerikalų. Bet apie rinkimus kiekvienoje Lietuvos gubernijų, apie tai, kaip kovojo ir ką kuri srovė veikė praėjusiais rinkimais, pakalbėsime kitą kartą.

Girinaitis.

Jaunoji karta.

Ši skyrių Redakcija paveda bundančiam Lietuvos sodžiaus jaunimui. Redakcija tikisi, kad patsai Lietuvos jaunimas neužmirš šio skyriaus savo raštais šelpti. Tespindž šiame skyriuje Lietuvos jaunimo gyvenimas, kuris Didžiosios Lietuvos laikraščiuose taip šykščiai atvaizdinimas.

Red.

Jaunimo keliais.

Ar atsimenate, broliai-jaunuoliai, kraujuotus 1905 metus? Daugelis jusų tuos metus atsimena, bet tik *atsimena*, suprasti gi *tuomet* jų nesusprato. Suprasti tuos metus pradėjote vėliau, tiems metams praslinkus.

Išsiubavusi kruvinų sukilimų bangą buvo atplaukusi ir Lietuva. Ir čia ji sujudino ramius gyventojus — žemės knisėjus. Amžių vergas užgirdo tuomet laisvės šiaukiantį balsą, ištiesė savo sprandą ir mėgino liuosiau atsidusti. Prasidėjo tuomet ir mūsų bažnytkiemuose ir miesteliuose kalbos, pasigirdo šauksmai: šalin caro valdžios plėšikų-činauninkų gauja, tegyvuoja laisvė!

Ir vaikščiojo tuomet po bažnytkiemius žmonių buriai, o jų priešakyj augštai plevėsavo raudonoji laisvės vėliava. Daugeliui rodėsi, kad jau atėjo mums visai kitoks gyvenimas, koki per amžius turėjome. Daugelyj vietų žmonės jau buvo išviję nekenčiamus nekviestus valdininkus ir jų vieton buvo pastatę savo išrinktuosius.

Taip tai buvo anais sukilimo ir laisvės metais.

Atskleiskime tuos netolimus praeities lapelius, atsiminkime ir tuos žmones, kurie tuomet daugiausia darbavosi, šaukte šaukė amžiais miegančiąją minią atbusti ir nuversti, nusikratyti savo prispaudėjų. Kas gi tai buvo tie *priešakyj sodžiaus judėjimo* ejušieji žmonės, dažnai savęs taip nesigailėjusieji? — Tie žmonės daugiausia tebuvo *sodžiaus jaunuoliai*, pirmiausia užgirdusieji savo apšviestusiųjų brolių šauksmą.

Betgi tamsioji galybė pergalejo. Sušvilpė dragunų nagaikos, naktimis po sodžius pradėjo landžioti vis labiau išidrąsinę apsiginklavusieji „tvarkdarių“ buriai: senoji valdžia vėl pakėlė galvą. Pratuštėje kalėjimai prisikimšo pilni-pilnutėliai laisvės kovotojų. Tuomet tai Lietuvos sodžius neteko daugelio jaunuolių, drąsių laisvės kovotojų. Vieni jų pabėgo už plačiųjų juri-marelių, kitus suėmė, pasodino už

geležinių gročių, ištrėmė į tolimą šaltą Sibirą, kur daugelis jų ir ligi šiam laikui kankinasi, o dar kiti ir visai savo gyvastį palydėjo.

Slinko metai, kiti. Jaunujų laisvės kovotojų vis mažiau beliko. Atslinko 1908 metai į visus Lietuvos sodžius, visa Lietuva išrodė tartum apmirusi, dingo-pranyko drąsus laisvės kovotojai, nebesimatė šviesos nešėjų į mūsų surukusias grinteles. Pasigirdo tuomet linksmus drąsus visokių tamsos apaštalų šauksmas, džiaugsmas, kad pradėjusią kilti žmonių sąmonę pasisekė amžinai užslopinti, kad vergas amžinai vergu turi likti ir liks. Juk jai tais metais daugiasia ir pasirodė kunigų leidžiamųjų knygelių „Viltis“, „Vienybė“, „Šaltinis“, kaip tik tais metais šlikščiausiai biauрино revoliuciją, neatmindami, kad jie tik ir gimė ačiu revoliucijai. „Lietuvos Ukininkas“ ir pirmiau nedrasiai tik kartkartėmis už laisvę puse burnos prasitardavo, dabar ir visai susičiaupė. Kaip gi! juk konfiskuoti gali! Baisu!

Tais tai metais budavo užėini Lietuvos sodžiui ir ką gi bematai: tik seniai ant pečių pypkes berukantieji. Jaunuoliai gi slankiojo po pakampes ir arba mastė-galvojo, kaip čia Amerikon išsprukus, laimės ten sau rasti, arba girdėjosi vakarais vaikų šauksmai-klyksmai. Tik šen-ten nedrasiai žėrėjo minties gyvenimo kibirkstėlė.

Tačiau ilgai taip buti negalėjo. Kibirkstėlė arba turi gesti arba į ugnį pavirsti.

„Nebeužtvenksi upės begimo, nebusilaikysi tautos kilimo“, sako poetas. Taigi nebusilaikysi ir apskritai viso gyvenimo kilimo. Senos gyvenimo formos jau atgyveno, sutrunijo, reikia naujos lieti. 1905 metų idėjos turi gyveniman eiti ne vienu, tai kitu keliu. Juk 1905 metai ne žmonių buvo padaryti, bet paties augančio, besiplėtojančio gyvenimo. Užstojus žiauri reakcija tik laikinai galėjo sulaikyti beaugantį gyvenimą, kol gavusi smugį visuomenė neatsikvošėjo, kol *nesurinko naujų spėkų*.

Dar metams beslenkant pradėjo Lietuvos gyvenimas busti, pradėjo kratytis užėjusio snaudulio, mėgino gydyti ingytas žaizdas. Pirmuoju atbudo Lietuvos jaunimas. Rodėsi apsidairė aplink savęs, pasibiaurėjo užėjusia tamsa, vakarušnikų šauksmais, *pats* pradėjo jįškoti naujo gyvenimo-šviesos. Buvo tai jau išdalies naujas jaunimas, nebetas, kuris sukilimo metais taip augštai iškėlęs nešė šviesos, laisvės žibintuvą. Anasai jaunimas, kaip sakėme, buvo išsklaidytas, arba dvasios spėkų neteka. Jų vietas užėmė *naujos* spėkos — tas jaunimas, kuris sukilimo metais dar tik piemenukais buvo, kuris tuomet tik klausėsi, plačiai akis beplėsdamas, bet suprasti mažai ką tesuprasdavo arba ir visai nieko.

Tečiau nelaimėse mokykimies! Užėjus reakcijai, pasipylus smugiams, daug kas suprato, kodėl mus nuveikė. Nuveikė gi mus, nes nebuvo prisirengę priešo kaip reikiant sutikti, nebuvo prisirengę prie tų gyvenimo formų, kurios rodėsi užėjusios. Daugelis kas pamatė, kad 1905 metų klaidos buvo padarytos delei *visu* neprisirengimo.

Neprisirengę buvo visuomenės veikėjai vadai, o svarbiausia neprisirengusi buvo pati liaudis. Tik ačiu tokiam neprisirengimui, *nekulturingumui*, sukilę žmonės taip greit kartais galvotrukčiais atsisa-

kydavo nuo savo reikalavimų, nusigždavo iškeltosios nagaikos. Tik ačiu tam neprisireugimui atsitiko tie įvairūs pasibiaurėtini plėšimai, iš revoliucijos atmatų užgimė „Giltinė“ ir tt.

Taigi ir naujasai jaunimas pirmių-pirmiausia pasirupino savimi, pats savęs paklausė: Ko gi mums patiems truksta? Ir tuojau pats rado atsakymą: mums patiems truksta šviesos, susipratimo, kultūros, būtent *kultūros*. Ir pradėjo šviestis, pradėjo susipratimo įieškoti, pradėjo sau kultūrą skiepyti. Kad tas darbas geriau, nuosekliau eitų, pradėjo spiestis į kuopeles, organizuotis. Ir gerai darė: tik organizuotos visuomenės darbas gali sektis ir gerus vaisius atnešti. Paraginimą šviestis, kultūrą sau skiepyti — jaunimas rado pirmieiviškoj lietuvių laikraštyj, ten pirmučiausia ir buvo mestas obalsis: „švieskimes ir švieskime“.

Ir reikia pripažinti, tas darbas jaunimui sekėsi ir sekasi — mestas grudas prigijo. Darbas daromas nuosekliai, ypač gi vyresnėse, didesnėse jaunimo kuopelėse: jaunimas rupinasi sau kultūrą ičiepyti, *savo dvasią auklėti*.

— Mes nutarėme ir tvirtai to laikysimies: tegul tarp draugų niekad pykčio nebus, visus ginčus tarp savęs draugai draugiškai tegul riša.

Taip sakė man vienas jaunųjų sodžiaus draugų. Toks gi pasakymas ir reiškia stengimos ingyti vidujinis tobulumas. Tečiau nereikia manyti, kad visos jaunimo kuopelės vienodai pasekmingai prie to savo tikslo eina, arba, kad tos pačios kuopelės visi jaunuoliai butinai išgali panašių nutarimų laikytis, sekti juos. Toli gražu to nėra! Vienur kitur jaunuolių kuopa 30—40, tečiau tik 3—5 žymiai savo išsilavinimu išsiskyria nuo savo apielenkės jaunimo, kiti gi tik šiuo tuo nuo kitų pilksermegių-jaunuolių pasižimi: negirtuokliauja (tas taip!), ši tą skaito, ši bei tą po truputį galvoja. Bet visgi žingsnis pirmyn!

Antrasai jaunimo obalsis: *bukime savarankiški*, tik patį savimi pasitikėjime, patį sau skinkime gyvenimo takus, nelaukime iš kur tai vadovų, mokėjime apsieiti be jų.

Tas gi obalsis gimė jaunime ir gi atsižvelgiant į 1905 metų nepasisekimus. Juk antroji tais metais mūsų nepasisekimo priežastis, tai didelis mūsų žmonių nesavarankumas, tai pasitikėjimas kokiais tai „vadais“ iš augšto, tai nepasitikėjimas savo protu, gabumais, valia. Tečiau kitaip ir buti negalėjo: žmonės per amžius vergijoj budami inprato, kad už juos galvotų kiti — tai saguoti valdininkai, tai kunigai. Nuo tokio mūsų visos tautos nesavarankumo ligos ir reikia gydytis. Gydyimą visuomenės ligų išmintingiausia nuo jaunimo pradėti. Suprato tai ir pats prakilnesnis sodžiaus jaunimas.

Eikime dabar į sodžių ir raskime ten bent vieną sutvertą kieno tai „iš viršaus“ jaunimo kuopelę. Visos jos pačios savaime susitvėrė ir pačios savaime gyvena (pastaraisiais laikais buvo atsiradus viena, kita kuopelė, kur tulų „vadų“ buvo stengtasi užmesti vadovystę iš augšto).

Mūsų sodietis vergas: bažnyčioj vergas, parapijos reikaluose vergas, valsčiuje vergas, teisme vergas, prieš kleboną, prieš kamendorių

vergas, prieš uriadniką vergas — jis savo valios neturi, visur jį galima niekinti, o jeigu kur jį kas užmiršęs nepaniekins, tai paniekins jis pats save, vergiškai siekdamas tam „ponui“ į ranką bučiuoti. Nieko stebėtino — juk dauguma mūsų sodiečių dar vergijoj gimę. Prieš tokią tai dvasios vergiją ir pradeda mūsų jaunimas kovoti.

— Bukime pirmučiausiai savarankūs, sako jaunimas. Išmoko pas save, savo reikaluose buti savarankiais, busime savarankiais ir tuomet, kuomet valsčių, parapijų ir tt. reikalai pereis į mūsų rankas.

Ir pasirižęs jaunimas laukia, kantriai laukia, kada gi valsčiuose, parapijose jie galės savo tėvų vietą užimti, kad vergystę iš ten pašalinus, kad savo vardą iš paniekinimo pakėlus.

Tečiau mūsų sodietis uoliai dabojuamas. Dabojuamas žandaro, dabojuamas dvasiško „tėvelio“. Dabojuamas jų, nes jie gerai žino, kokia galinga spēka gludi sodiečių miniose. Baisu jiems, kad toji spēka neatbustu, nenumestu nuo sąvės savo globėju.

Pajuto-pastebėjo globėjai, kad sodiečių jaunime sužibo gyvenimas, kad jų mintys pradėjo busti, kad jie pradeda ruoštis eiti savo keliu, be globėjų, kad rengiasi tiesti ranką savo teisių pasiekti.

Ir paplito po Lietuva „danosai“, suėmimai, šnipinėjimai, persekiojimai. Vieni jaunuolių kalėjimuosna pateko, kiti iš Lietuvos turėjo pasitraukti. Tečiau surasti-susekti globėjams nieko nepasisekė.

Karčiai susiraukė jaunuolių veidai. Vienas kitas iširdęs paklausė: — Už ką gi mus persekiojate? Juk mes tik legaliu keliu norėjome lavintis, tobulintis ir tik ateityj savo teises atgauti ir atgauti irgi tik legaliu keliu.

Tečiau gyvenimas ką kitą parodė. Gyvenimas priminė jaunuoliams seną, kaip pats pasaulis, tiesą: „Tik kovoje išgausi tu savo teises“.

Persekiojami suprato tai kai kurie jaunuolių, suprato, kad jie negali politikos gyvenimu nesirupinti. Suprato, kad kitaip savo teisių neatgaus, kaip tik atviroje kovoje ir prie tos kovos jie turi rengtis. Todėl tai tos jaunimo kuopelės, taip gyvenimo reikalus supratusios, šale kultūros sau ėiepijimo, pradėjo ir politikos klausimais rupintis. Tik sakau: tokių kuopelių dar mažu mažiausia ir politikai ten visgi dar maža vietos pavedama. Vis dar geriau ir geriau jaunuoliai nori prie politikos, prie atviros kovos prisirengti, vidujiniai išsilavinę. — „Gyvenimas savo keliu eina ir galime neapsižiūrėti, kaip 1905 metai vėl atsikartos, tik gal jau su kitokiomis pasekmėmis, tat žiurėkime, kad neužkluptų tie metai mus vėl neprisirergusius“, buvo sakoma viename sodžiaus jaunuolių susirinkime.

Tik čia vėl vargas: iš ko rengtis, kad taipo maža tinkamos literatūros, kad nėra tinkamų laikraščių. O nesirengsi juk prie to iš „legalių lietuvių laikraščių!“

Taip, tai didelis mūsų jaunimo vargas, kad nėra iš ko ir nėra kur rengtis prie platesnės, atviros politikos kovos.

Betgi jaunuoliai ir tą kliūtį pergalės. Tai tokie tuotarpu mūsų jaunimo keliai.

14./II. 1913.

Nežinomasai.

Lietuvos moterims kelias.

Visi matome, kad prie tokios politikos ir visuomenės sutvarkymo, koks dabar yra Rusijoje, nei pavergtos tautos, nei prispausti luomai nieko gero laukti negali.

Todeliai ir moteris, kiek ir nesistengtų savo buvį pagerinti, kiek nesistengtų savo reikalavimų teisingumą prirodyti, — jokių ypatingų laimėjimų dabar laukti negali.

Pavyzdžių toli neįsieškosime. Matėm ir skaitėm visi, kiek žygių buvo moterų padėta, kad įnešus trečion Dumon reikalavimą turtų paveldėjimo teisių sulyginime. Ir ką gi jos pasipelnijo? Vieton 14 nejudinamojo turto dalies, gaus dabar dukterys po tėvo aštuonąją dalį ir galės tokią-pat dalį paveldėti, mirus tolimesniems gentims. Tik judinamojo turto paveldėjime šiek tiek moterų naudai pamainyta. Ir viskas.

Gi ketvirtai Dumai susirinkus moteris, baigusios juridiską fakultetę, ėmė sau advokatavimo teisių jįieškoti ir turėjo grįžti su tuo, su kuo buvo atėjusios.

Iš viso to matome aiškiai, kad tos moteris, kurios jaučia savo padėjimo sunkumą ir jas slėgiančią neteisybę, turi eiti prieš šių dienų Rusijos politikos ir visuomenės sutvarkymą. Ir tokiaime savo žengime Lietuvos moteris neatsidurs vienos.

Geležiniai pančiai, kurie laiko surakinę mūsų šalies gyvenimą, ne nuo šios dienos pravėrė akis ir sąmonę jautresnių, galvotėsių ir labiau varžomų mūsų tautos sluogsnų, kurie ir susimetė į demokratiją ir pasistatė sau tikslu žengti prie tokio visuomenės sutvarkymo, kur neatskira bent-kokia žmonių kuopa valdytų kitus, bet kur valdžia būtų pačių žmonių rankose. Kad prie tos demokratijos nesidės visi tie, kuriems ir dabartinėse gyvenimo sąlygose neblogai klojasi gyventi, — tai aišku. Nei vyrų buržujų, nei jų moterų, nei kunigų jų eilėse neišvysime. Jei turtingųjų moterims šiandien ir truksta kai-kurių teisių, to trukumo jos nejaucia taip, kaip moteris verčiamos sau duoną uždarbiuoti, nes tas teisių trukumas jų ir neslėgia taip, kaip darbo luomo moteris. Visų čia parodytų priešasčių deliai Lietuvos susipratusios moteris privalytų kelti savo seserų tarpe susipratimą ir žengti drauge arba greta demokratijos.

Be to tų susipratusiųjų moterų antras svarbus uždavinys — tai praverti akis visoms toms moterims, kurių sąmonė yra šiandien klerikalų globoje migdoma ir kurios dedasi savo veikimu ne savo tautos, savo darbo žmonių ir savo pačių išliuosiotojams talkon, bet tarnauja dabartinės valdžios šalininkams. Tuo pačiu tvirtina ir dabartinių prispaudėjų galę ir silpnina savo tautoje tą srovę, kuriai rupi visų prispaudimų ir prievartų panaikinimas, tuo pačiu ir pilnas moterų paliuosavimas nuo visų jas šiandien slėgiančių neteisybių ir suvaržymų.

Moterų Draugas.

Apžvalga.

Musų socialdemokratų ir demokratų santykiai.

„Partijos Žinios“ Nr. 1. Yra tai L.S.D.P. leidinys. Mano rankose yra tik lenkiškas šio leidinio tekstas (Wiadomości Partyjne), todėl skaitant paduotas citatas meldžiu turėti omenyje, kad tai yra mano vertimas iš lenkų kalbos ir todėl gali ne visame žodis į žodį sutikti su lietuviškuoju originalu.

Šis „P.Ž.“ num. pažymėtas gegužio mėn. ir jame „žinių“ tik tiek yra, kad atspaudinta L.S.D.P. 1912 m. konferencijos nutarimai su C.K. atsisaukimu, taipgi ištraukos iš L.S.D.P. suvažiavimo nutarimų, padarytų sausio mėn. 1909 m. ir konferencijos, buvusios 1908 m. birželio mėn.

Kaip pačiame C. K. atsisaukime, kaip ir konferencijos nutarimuose nėra nieko naujo nei turinyje, nei formoje, todėl čia paduodu tik tą nutarimų dalį, kuri palyti praėjusios Dumos rinkimus ir kur išreikšta pažiūra į Lietuvos demokratų. Žodis į žodį ten štai kas pasakyta:

„Konferencija pripažįsta, kad IV Dumos rinkimuose vyriausias partijos uždavinys yra tai proletarijato klesinio susipratimo pagilinimas, jo (prolet.) suvienijimas ir suorganizavimas.

Partija privalo kovoti prieš visą reakcijos sistemą ir nuosekliai (konsekventnie) vilkti šviesos eikstėn kontrevoliucijines buržuazinių liberalų (su lenkų „pirmieviais“, lietuvių „demokratais“ priešakyje) pastangas.

Konkrečiškam tos kovos vedimui reikalinga, kad partija elgtusi taip:

1) pirmoj rinkimų stadijoj (darbininkų ir valstiečių kurijose ir 2-me miestų rinkimų suvažiavime) partija dalyvauja savystoviai, susitarusi su broliškomis soc.-demokratiškoms organizacijoms prieš dešiniuosius (dešiniuosius, nacionalistus) ir prieš liberalus („pirmievius“, „demokratus“ ir liaudininkus);

2) Antroj rinkimų stadijoj (gminų įgaliotinių pavių suvažiavimuose, gubernijos surinkimuose ir antru kart balsuojant) — partija eina bloke su opozicija prieš dešiniuosius.

Vyriausieji musų partijos Dumos rinkimų obalsiai yra:

1) Demokratiška respublika su Lietuvos autonomija;

2) 8 valandų darbo diena;

3) Numetimas išnaudojimo jungo.“

NB. Žodis į žodį šis „obalsis“ stovi taip išreikštas: 3) „Zrzucenie jarzma obszarniczego“. Negalėdamas suprasti, ką IV Duma turi bendro su tuo „jungu“, paduodu čia lenkišką tekstą, manydamas, kad pati konferencija tą „jarzmo obszarnicze“ gal kiek siauriau ar bent konkrečiau suprato.

Ir aplamai norečiau atkreipti skaitytojų akį į šiuos konferencijos apskelbtus rinkimų obalsius, nes iš esesdiečių pusės mes tiek girdėjime demokratams prikašiojimų, kam šie nepaskelbė savo rinkimų platformos. Ar gi tie L. S. D. P. konferencijos apskelbti tris „obalsiai“ tai ir yra platforma?

Kitokios platformos neteko matyti.

Kaip musų marksininkų ortodoksiškasis sparnas šiuri į demokratų, matyti ir iš „Kelio“ Nr. 1 pusl. 18. Ten štai kas pasakyta:

Žvairumas pažiūrose ir taktikoj — tai nepagydoma demokratų liga, atsiradus iš to, kad jie ligšiol neva (matyt, korekturos klaida; bus bene — „nėra“ R.) sau aiškiai pasisakė, kieno reikalus jie gina ir kuo remiasi; ir todėl nėra pas juos aiškios

programos visuomenės reikaluose. Tie žmonės, išjoję iš kiemo laukan, kuone visuomet pameta kelią ir paskui ten joja, kur šunys loja, vaduodamies arba jausmu arba spėjimu.“

Tyčia šita, o ne kitą citatą padaviau, kadangi Amerikos lietuvių socialistų laikraštis „Laisvė“, padavusi kaip tik tuos pačius žodžius, vadina tai „puikia charakteristika demokratų (pirmievių) veikimo“ (žiūr. „L“ No. 11 š m.). „Laisvė“ netiki, žinoma, nei į tai, kad demokratai galėtų būti „tikrais socialistais“. Šių metų No. 8 randame toki trumpą, bet aiškų pastebėjimą:

„Kovai“ pranešama iš Lietuvos apie demokratų, kuriuos taip-pat paprastai vadina pirmieviais. Savo konferencijoje jie prisipažino esą socialistais ir net žada pasivadinti socialistais-liaudininkais.

Jie net žada leisti užsieny savo laikraštėlį. Iš savo pusės pasakysime, jog jeigu demokratai (mišinys žmonių įvairiausiomis pažiūromis) linksta prie socializmo — tai reiškia, kad socializmo idėja praskynė sau kelią Lietuvoj. Vienok tikrais socialistais jie negali būti, nes jie yra išreiškėjais reikalų kilančios sodžiuje smulkios ir vidutinės buržuazijos.“

Į šitokias ir tam panašias mūsų marksininkų ortodoksų pažiūras galima tik viena pasakyti: laimingi žmonės, kuriems rodo, jog užtenka *pasisakyti*, kiemo reikalus „gina“ ir kuo „remiasi“ arba visose smulkmenose būti „vienodų“ pažiūrų, — tai jau ir bus „tikri socialistai“ bei turės „aiškią programą visuomenės reikaluose“. Juk tie patys marksininkai ortodoksai kaip jau aiškiai nuolat kartoja, kiemo reikalus „gina“ ir kuo „remiasi“, vienok praėjusių metu konferencijos nutarimuose nerandame nei žodžio paminėta apie santykius su plačiausiaisiais pas mus darbo žmonių sluogsnais — sodiečiais, o iš tų pačių „Partijos Žinių“ apskelbtų VIII partijos suvažiavimo nutarimų matome, kad tada (1909 m.) tik atmesta VII suvažiavimo nutarimas žemės klausime ir patsai „žemės programos klausimas paliktas atviru“ („Kwestja programu rolnego pozostaje otwarta“ („Wiad. Part.“ No. 1, p. 9). O ar tai ir gi turi prisidėti prie „aiškos programos visuomenės reikaluose“?

Tautų ir federacijos klausimas Rusijos socialdemokratijoje.

Pastaraisiais laikais rusų socialdemokratų nelegalinėj spaudoj gana daug ginčijamasi dėl to, kaip socialdemokratija turi žiūrėti į atskirų tautų nors ir socialdemokratiškas organizacijas. Mat, pernai rudenį buvusioje taip vadinamoje „likvidatorių“ konferencijoje dalyvavo, be rusų „likvidatorių“, Latvijos, Kaukazo, Ukrainos daugiau tautinės s. d. organizacijos, žydų Bundas —, taipgi su patariamuoju balsu lietuvių L.S.D.P. atstovas. Kaukazo atstovams reikalaujant, pripažinta, kad taip vadinama „tautiškai kultūrinė autonomija nesipriešina partijos programai“, ir dėl to išreikšta „pageidavimas, kad tautiškas klausimas būtų įtrauktas artimiausiojo R.S.D.D.P. suvažiavimo dienotvarkėn.“ Kaukaziečiai gi tik reikalavo, kad socialdemokratų organizacijos galėtų tvarkytis ne tik pagal teritoriją, bet ir pagal tautų, ir kad tokios tautinės organizacijos įeitų visos Rusijos socialdemokratų partijon tik federacijos pamatais. Toksai „likvidatorių“

pasielgimas labai ipykino „tikrinosius“ socialdemokratų. Štai centralinis Rusijos Demokratiškosios Darbininkų Partijos organas „Socialdemokrat“ No. 30, 12 (25). I. 1913. net du ištisius straipsnius pašvenčia tam klausimui. Pirmame straipsnyje II-jo visos Rusijos s. d. partijos suvažiavimo išrtaukomis demaskuoja likvidatorius ir parodo, kad pripažiavimas „kultur.-tautiškos autonomijos“ yra griežtai priešingas R.S.D.D.P. programos punktui, kur kalbama apie atskiras tautas. Tam suvažiavimui buvo paduota komisijos išdirbtas paragrafas, kur pasakyta, kad „tauta turi teisę tvarkytis ir tartis (pravo na samoopredielenije) su visomis tautomis, kurios priguli valstybei.“ Žydu Bund'o atstovas patarė prie šio punkto dar pridėti žodžius, kur išreikšta, idant atskirioms tautoms „butų garantuota — visiška kultūros plėtojimos laisvė.“ Vienok po ilgų ginčių šitas pataisymas buvo suvažiavimo atmetas („už“ balsavo tik tris atstovai), kadangi, kaip kaikurie delegatai išreikškė, „Bundo pasiulijimas yra grynai nacionalistiškas“ ir „mums, socialdemokratams, visai negalvoj, ar šita arba kita tauta plėtosis, ar ne.“ Delei tų pačių motyvų buvo atmeta ir kita pasiulyta § 8 redakcija, kur tautų klausimas taip išreikšta: „visoms valstybės tautoms pripažįstama susitvarkymo ir laisvo kultūros plėtojimos teisė“. Taigi tuotarpu pagal Rusijos socialdemokratijos programos, atskiros valstybės tautos turi teisę tik „tvarkytis“ bei „tartis“ su kitomis valstybės tautomis (vchodiasčimi v sostav gosudarstva), bet neturi teisės laisvai savo kultūros plėtoti. Išaina ne visai „socialdemokratiškai“... Vienok vyriausias socialdemokratijos organas stengiasi šį dėsni apginti tokiais galvojimais: — „Programos punktas 9 kalba apie tautų teisę laisvai plėtotis, apie partijos pareigas kovoti prieš kiekvieną tautų priespaudą (nasilije). Apskritai kalbant, pagal šito punkto tautų teisę neprivalo buti aprubežiuojama, ji gali eiti kaip ligi autonomijai ir federacijai, taip ir ligi separacijai. Bet ar tai reiškia, kad partijai vistiek ir vienodai gerai, kaip kokią tautą nuspręs savo likimą — centralizmo ar separatizmo naudai?... Tauta pati savo likimą nusprendžia; bet ar tai reiškia, kad partija neprivalo daryti jokios įtekmes į tautos valią, taip, kad ta valia labiausia tiktų proletariato interesams?“

Del šių visų priežasčių socialdemokratų organas neabejodamas nusprendžia, kad programos punktas apie tautų teises ir kultur.-tautiškoji autonomija — yra tai „du visai priešingi dalykai“ ir „eina viens prieš antrą“, ir tie socialdemokratai, kurie dabar stovi už „kultur.-tautiškąją autonomiją, yra ne kas daugiau kaip „izmienniki“ garbingos internacionalizmo vėliavos“ („Soc.“ No. 30).

Bet gal tai nėra nuomonė partijos organo, o tik to organo bendradarbių? Bet štai oficialškas C. K. leidinys vasario mėn. 1913 m. vardu: „Izvieščeniye i rezoliuciji soviesčaniya centralnago Komiteta R. S.-D. R. P. s partijnymi rabotnikami“. IV Dumos v. d. frakcijos veikimo aptarime, punkte 5 taip pasakyta:

„Drango Čehenkeli frakcijos vardu gynimas (Dumoje) kultur.-tautiškos autonomijos paveiksle „įsteigimo butinų įstaigų liuosam kiekvienos tautos plėtojimuis“ — šitoks gynimas yra tai tiesus partijos programos peržengimas. Visai panašus, turinyje, klausimo formulavimas buvo atmetas speciališku VI-jo partijos suvažiav-

vimo balsavimu, kuris patvirtino jos programa. Nacionalistiškos užgaidoms (nastrojenijam) nusileidimas — net tokioj pridengtoj formoj —, proletarų partijai neleistinas“.

Tokia tai pažiūra dabartinių Rusijos socialdemokratijos oficiališkųjų organų (ne vien tik spaudos organų) į tautiškąjį klausimą apskritai, o į kultur.-tautišką autonomiją ypačiai. Kiek toksai „Demokratizmas“ tinka silpnesniųjų Rusijos tautų organizacijoms, tesprendžia patįs mūsų L. S. D. P. vadovai, kurie „padarė viską, kas tik buvo galima, idant kuogreičiau mūsų (suprask L. S. D. P.) partija susivienytų su R. S. D. D. P.“ (žiur. 1912 m. konferencijos protokolą, „Part. Žiniuose“ pusb. 6). Rods, ir rusų socialdemokratijoj yra žmonių („likvidatoriai“, „menševikai“), kurie linkę „duoti teisę“ atskiroms tautoms ir „laisvai kulturoje plėtotis“, bet gi šiandien dar ne jų valia...

Lenkų rupesčiai del nepriklausomybės.

Lenkų socialistų Partijos (P. P. S.) organe „Przedświt“ Nr. 8—9 1912. atspausdinta dar pernai vasarą pagarsėjusi Zakopano rezoliucija.

„Zokopano rezoliucija“ ir lenkų spaudos balsai delei jos. Pati rezoliucija taip skamba:

„Zakopane buvo lenkų įvairių „nepriklausomųjų“ (niepodległościowych) srovių ir grupių narių pasitikėjimo susirinkimas, kuris sutiko su sekanciais bendrais nutarimais:

1. Susirinkusieji stengias eiti prie Lenkijos nepriklausomybės per susipratimą ir suorganizaviną lenkų tautos su tikslu prirengti prie revoliucijos ir kovos už savistovybę. Lenkijos nepriklausomybės įgijimas yra butinai reikalingas visos tautos ir visų jos sluogsnų gyvenimui ir plėtojimuis, pirmiausia gi ir labiausia tai reikalinga lenkų darbo žmonėms.

2. Susirinkimas prisizada remti visus nepriklausomybės veiksnius, kurie apsiereiškia visose srovėse, taipgi prisizada be atodairos kovoti prieš visus veiksnius, kurie atmeta kovą del tautos nepriklausomybės ir santykiuose su valdžiomis prisi-laiko pataikavimo politikos.

3. Susirinkusieji prisizada remti organizacijas, kurios nori suvesti į pažintį plačiausias žmonių minias su uždaviniais ginkluotos kovos, kuri mūsų laukia, jeigu Lenkijoj iškiltų revoliucija, pirmiausiai taikoma prieš Rusijos valstybę (państwu rossyjskiemu).“

Ši rezoliucija buvo pasiųstą lenkų laikraščių redakcijoms. Prielankiai arba net su entuziasmu apie tai atsiliepė esdekų, pepeesovcų (P. P. S.), liaudininkų, demokratų ir progresistų spauda (kai kurie progresistų organai („Kuryer Poranny“) tik išreiškė savo pesimistiškas pažiuras), užtat nepasitenkinimą arba net pasipiklinimą išreiškė dešinėji spauda: klerikalų „Głos Narodu“, pataikunų (ugodowców) „Gazeta Narodowa“, „Ślowo ir tt., endekų — „Gazeta Warszawska“, „Kuryer Poznański“ ir kt.

P. P. S. organo „Rabotnik“ š. m. sausio mėnesio tam tyčia išleistamo priede randame žinias apie: VIII. Rada Partyjna. (W sprawie grożącej wojny). Iš nepilnai apskėlbtų žinių bei rezoliucijų matyti, kad darbas visgi gana sparčiai varoma. Tam tikras komitetas susitarė ne tik su socialistų organizacijomis, bet ir su trimis nesocialistiškoms, vienok revoliucijinėmis (Lenkų Karalijoj). Ištikus karui, visos tos organizacijos žada eiti išvien. Nutarimuose ir atsišaukimuose be apskritai

lenkų revoliucijinėj spaudoj nuolat raginama rengtis ginkluoton kovon, mokytis karo muštrų ir šaudimo, taipgi sekti mažiausius rusų kariuomenės žingsnius, kad reikale būtų viskas gatava ir žinoma.

Žemės klausimas socialistų spaudoje.

Pastaraisiais laikais ypač vokiečių socialistų spaudoje karštai svarstoma žemės klausimas. Vokietijoj šis klausimas tuo tarpu pasidarė aktualis ypač dėl to, kad valdžia užmanė perdėm varyti plačią kolonizacijos bei parceliacijos politiką, ir socialdemokratijai reikia ar šiaip ar taip į tai reaguoti. Indomi abiejų vokiečių s. d. srovių (radikalų ir revizionistų) spaudos jau dabartinė pozicija. — Ortodoksų (radikalų) spaudoje svarstoma tik taktikos klausimas: ar gali socialdemokratai balsuoti už davimą bežemiams žemės, ar ne. Nuomonės dalinasi. Vieni sako, kad socialdemokratai privalo palaikyti kolonizaciją, kadangi darbininkas, turėdamas nors ir mažai žemės, visgi nebus surištas su darbdaviu delei gyvenamosios trobos ir, budamas liuosėsniu bei turėdamas bent kur prisiglausti, galės smarkiau kovoti prieš darbdavius. Pagalios ir apskritai darbininkų klesai bus geriau, jei ukio darbininkai ne taip sprausis į miestus. Kiti prirodinėja, kad davus darbininkams kąsnėli žemės, jų buvis ne tik nepasigerins, bet dar labiau jie prigulės nuo darbdavių, nes iš tos žemės vistiek negalės su šeimyna išsimaitinti ir bus priversti uždarbiauti pas stambesniusius žemvaldžius, todėl ir tokių su žeme darbininkų laisvė bei galingumas bus tik fikcija. Beto, ukio darbininkai, įgiję žemės, prie jos prisiriš, kaip ir visi smulkieji ir kt. žemvaldžiai ir pastos privatiškos nuosavybės bei dabartinio valstijos surėdimo didžiausiais apginėjais. Dėlto soc.-demokratija kolonizacijos neprivalo nei remti. — Pirmąją nuomoną plačiai išguldo Otto Braun dviejuose ilguose rašiniuose: 1. Landflucht, Setzhaftmachung der Landarbeiter und Sozialdemokratie, („Die Neue Zeit“ No. 14 1913) — ir 2. Landarbeiteransiedlung und Sozialdemokratie („N. Z.“ No. 24 1913.). Antrąją nuomonei atstovauja: 1) Wilhelm Grumach rašinyje Ansiedlung und Sozialdemokratie („N. Z.“ No. 17. 1913) — 2. Karl Marchionini: Nochmals die innere Kolonisation. („N. Z.“ N. 25 — 1913).

Kitąp gvildena ši klausimą socialistai revizionistai. Kad reikia ukio darbininkams žemės duoti ir kolonizacijos projektas paremti — jie visai nei neabejoja ir apie tai nesiginčija. Jie ima patį žemės klausimą ir svarsto principalius klausimus, ir prieina prie išvedimo, kad socialdemokratų „partija smulkųjų žemes ukį privalo ginti ir remti“. Revizionistų mokslīškame „Sozialistische Monatshefte“ šiomet šiame klausime jau pasirodė trīs labai indomus ir svarbus rašiniai: 1) Kaspar Schmidt. Ist der Kleinbetrieb in der Landwirtschaft dem Großbetrieb überlegen („Soz. Mon. 1913. — 3. Heft). 2) Dr. Arthur Schultz. Agrartheoretische und agrarpolitische Wandlungen in der deutschen Sozialdemokratie („S. M.“ 3 N.). 3) Dr. A. Schultz. Güterzertrümmerung („S. M.“ 5. N.).

Kaip papildymą šiam painiam žemės klausimui pasiaiškinti randame dar lenkų P. P. S. organe „Przedświt“ Nr. 8—9, 1912, p. M. N.

rašinyje: „Praca odrodzecka chłopów małorolnych w Królestwie Polskiem“. Autoriaus išvedžiojimai ir nuomonės artimos revizionistams.

Demokratijos problema.

„Demokratija — yra tai visų suaugusiųjų ir dvasiškai sveikų piliečių dalyvavimas politiškame ir ekonom.-visuomeniškame gyvenimo tvarkyme, taipgi jų (piliečių) dalyvavimas visuomenės atsakomybėje už viso kultūros gyvenimo (tikybos, doros, meno ir mokslo) sveikumą ir plėtojimos.

Demokratizmo ypatybė — yra ta, kad kiekvienas pilietis stengiasi turėti įtakmę visuomenės gyvenime, kur galėtų pritaikinti bei visuomenės gerui sunaudoti savo gabumus ir pajiegas. Tuomi demokratizmas yra visai negalimas be lygių teisių ir lygių pareigų visiems žmonėms ligi augščiausiai galimo (sulig asmeniškų ypatybių) išauklėjimo ir apšvietimo laipsnio.“

Taip demokratijos problema aptaria prof. G. F. Steffen'as savo neseniai išėjusioj knygoj „*Das Problem der Demokratie*“*) (p. 120), su kuria aš vėlyčiau susipažinti kiekvienam žmogui. Išeidamas iš tokios premisos autorius 150 puslapiuose pagvildena šiuos klausimus: *I. Radikalis socializmas ir dabartinė socialė politika*: 1. „Utopija“ ir „griovimas“ (parodyta, kaip nepamatuoti konservatyvų ir liberalų užsipuldinėjimai del tariamo socialistų „utopiškumo“ ir „griovimo“ visko, kas šventa . . .“), 2. Demokratizmas, socialė politika ir socializmas, 3. Socialistinis radikalizmas, 4. Socialpolitikinis radikalizmas, 5. Dabartinė socialpolitika; *II. Socialdemokratija ir demokratijos problema*: 1. Demokratizmas socialistiniame darbininkų judėjime, 2. Demokratija ir klesų kova, 3. Demokratizmas ir buržuazine revoliucija, 4. Demokratija ir valdžia, 5. Demokratija, aristokratija ir oligarchija, 6. Demokratijos galimumas; *III. Nuosava vidujinė dabartinės demokratijos problema*: 1. Laukutinės ir vidujinės demokratijos problemos, 2. Darbo padalinimas, demokratija ir kultura, 3. Vadovaujantis ir išpildantis darbas, 4. Demokratijos išsiauklėjimas.

Išanksto pasakau, kad „nuosekliesiems marksininkams“ ortodoksams daug kas šioje knygoje nepatiks. Neviskas gal patiks ir paprastiems demokratams. Bet tai gyvai parašyta knyga, kuri ne tik suveda į pažinti su įvairiais socialiais ir politikiniais gyvenimo klausimais, bet ir padeda išklampoti iš daugelio sunkenybių painiuose socialės ir politikinės praktikos atsitikimuose. R—lis.

P. S. Tiems „Varpo“ skaitytojams, kurie pažįsta vokiečių kalbą, galima patarti skaityti vokiečių s. d. revizionistų moksliškas laikraštis „*Sozialistische Monatshefte*“ (Adr.: *Verlag der Sozialistischen Monatshefte, Potsdamer Str. 121, II, Berlin*). Išaina kas 14dienių sąsiuovomis apie 65—80 p. Rusijoj kaina 3 m. 4 Mk. 20 Pf., uždengtuose konvertuose 8 Mk. 40 Pf. Cenzura jo, rodos, nesulaikytų, nes tik mok-

*) Gustav F. Steffen. *Das Problem der Demokratie*. Verlegt bei Eugen Diederichs in Jena. 1912. 152 p. Kaina 1 mk 80 pf.

slīškai svarstoma įvairiausi kultūros ir socialės politikos klausimai. Šis laikraštis yra dar tuo svarbus, kad yra platus visuomenės gyvenimo apžvalgos skyrius, kur specialistai kas numeris trumpai paduoda visa, kas svarbesnio atsitiko toj ar kitoj visuomenės gyvenimo srityj ar mokslo šakoj, drauge nurodydami naujausią tų sričių literatūrą ir tt. Apžvalga vedama ne tik visuomenės mokslų sričių, bet ir gamtos mokslų, dailės bei meno, technikos ir apamai kultūros.

Visokiems Rusijoj negaunamiems raštams įgyti gali patarpininkauti „Varpas“. Reikia stačiai kreiptis adresu, kuris nurodytas visiems „Varpo“ reikalams.

Skaitytojų ir prenumeratorių žiniai.

Šiuomi pranešame, kad pasistengsime kiekvieną „Varpo“ numerį pristatyti visiems mūsų prenumeratoriems, nežiurint, kaip kuris numeris patiks Rusijos cenzurai. Žinoma, einant Rusijon aplinkiniais keliais mums bus daugiau išlaidų ir darbo, del to ir kainą reikėjo pastatyti nemažą. Bet tai iššaukta aplinkybių.

Tikimies, kad gerbiamieji mūsų draugai ir prieteliai — ne tik Didž. Lietuvos, bet ir Mažiosios, taipgi ir Amerikos — su džiaugsmu sutiks vėl atgimusį „Varpą“ ir pasirupins kuoplačiau praplatinti tarp savo draugų ir pažįstamų.

Užsisakant „Varpą“ ir siunčiant pinigus, taipgi siunčiant rankraščius, spauzdinius ir k. „Varpo“ reikalais, meldžiame dėti tokį adresą: Fr. M. Petriks, Tilsit, Ostpr., Gar-nisonstr. 2.

„Varpo“ Išleidėjai.

